

PRZEGLĄD BIBLIJOTECZNY

WYDAWNICTWO ZWIĄZKU
BIBLIJOTEKARZY POLSKICH

REDAKTOR: EDWARD KUNTZE

ROCZNIK VIII ZESZYT 1
STYCZEŃ—MARZEC 1934

KRAKÓW
WYDANO NAKŁADEM ZWIĄZKU BIBLIJOTEKARZY POLSKICH
Z ZASIĘKU MINISTERSTWA W. R. I O. P.

PRZEGLĄD BIBLIJOTECZNY

CENTRALNY ORGAN NAUKOWY BIBLIJOTEKARSTWA POLSKIEGO

REDAKTOR NACZELNY: EDWARD KUNTZE

ZASTĘPCA: ALEKSANDER BIRKENMAJER

SEKRETARZ REDAKCJI: WŁADYSŁAW POCIECHA

ADRES REDAKCJI I ADMINISTRACJI: KRAKÓW. ŚW. ANNY 12, I. P.

TELEFON 101-36. — KONTO P. K. O. Nr. 407.652.

PZEGLĄD BIBLIJOTECZNY wychodzi kwartalnie w objętości conajmniej 12 arkuszy druku rocznie. Rocznik I (1927) obejmuje 12 arkuszy.

Rękopisów Redakcja nie odsyła. Autorowie, nieuwiadomieni do trzech miesięcy o przyjęciu ich prac, mogą odebrać je w Administracji w ciągu roku.

Odbitki wykonuje się tylko na rachunek autorów; zamawiać je należy przy pierwszej korekcie.

Książki do recenzji winny być adresowane nieosobiście: Do Redakcji Przeglądu Bibliotecznego.

PRENUMERATA ZMIENIONA OD 1 STYCZNIA 1933 WYNOŚI:

	Rocznie	Zeszyt pojedynczy
W księgarniach	Zł 20.—	Zł 7.—
Przy zakupie bezpośrednio w Administracji	» 15.—	» 4.—

Członkowie Związku Bibliotekarzy Polskich otrzymują Przegląd Biblioteczny bezpłatnie za pośrednictwem swojego Koła.

Przy obliczaniu ceny dla zagranicy przyjmuje się 1 Zł = 0·80 fr. szw.

SKŁAD GŁÓWNY NA ZAGRANICĘ:

OTTO HARRASOWITZ, LEIPZIG, QUERSTRASSE 14

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY

PRZEGLĄD BIBLIJOTECZNY

WYDAWNICTWO ZWIĄZKU
BIBLIJOTEKARZY POLSKICH

REDAKTOR: EDWARD KUNTZE

ROCZNIK VIII
1934

KRAKÓW
WYDANO NAKŁADEM ZWIĄZKU BIBLIJOTEKARZY POLSKICH
Z ZASIĘKU MINISTERSTWA W. R. I O. P.

P. 4/1934

KRAKÓW— DRUK W. L. ANCZYCA I SPÓŁKI

TREŚĆ

Artykuły:

EUSTACHY GABERLE: Trzeci polski «egzemplarz biblioteczny»	213
JÓZEF GRYZ: Rola państwa w stosunku do bibliotek naukowych	82
HERMAN KRUK: Żydowskie bibliotekarstwo w Polsce . . .	1
M. ŁODYŃSKI: Zagadnienie dubletów w reformie bibliotecznej Komisji Edukacji Narodowej	149
Memoriał Rady Związku Bibliotekarzy Polskich w sprawie unormowania stosunku służbowego bibliotekarzy szkół akademickich	63

Miscellanea:

W. BUDKA: Księgozbiór księdza Wojciecha Rusieckiego . .	10
WANDA ŻUROWSKA: Z dziejów egzemplarza obowiązkowego dla Biblioteki Jagiellońskiej w pierwszej poł. XIX w. . . .	231

Recenzje: 17, 98, 165, 236

Przegląd czasopism: 24, 104, 183, 246

Kronika:

Wiadomości urzędowe	29, 109, 188
Z życia bibliotek	47, 113, 189, 254
Sprawy Związku Bibliotekarzy Polskich	54, 117, 204, 272
Z ruchu bibliotekarskiego	58, 143, 206, 273

TABLES DES MATIÈRES

Articles:

- EUSTACHE GABERLE: Le troisième dépôt légal en Pologne . 213
JOSEPH GRYZC: Le rôle de l'état par rapport aux bibliothèques scientifiques 82
HERMAN KRUK: Les bibliothèques juives en Pologne 1
M. ŁODYŃSKI: La question des doubles dans la réforme des bibliothèques réalisée par la Commission de l'Éducation Nationale 149
Le mémoire du Conseil de l'association des Bibliothécaires Polonais concernant la réglementation de la situation officielle des bibliothécaires des hautes écoles 63

Notes et Mélanges:

- W. BUDKA: La Bibliothèque de l'abbé Adalbert Rusiecki . 10
WANDA ŻUROWSKA: De l'histoire du dépôt légal de la Bibliothèque Jagellonne dans la première moitié du XIX-e siècle 231

Critique et comptes rendus: 17, 98, 165, 236

Revue des périodiques: 24, 104, 183, 246

Chronique:

- Nouvelles officielles 29, 109, 188
Chronique des bibliothèques 47, 113, 189, 254
Affaires de l'Association des Bibliothécaires
Polonais 54, 117, 204, 272
Nouveau bibliothécaire 58, 143, 206, 273

SPIS OMÓWIONYCH KSIĄŻEK

LIVRES ANALYSÉS DANS LES CRITIQUES ET COMPTES RENDUS

- Ameisenowa Zofja, Les principaux manuscrits a peinture de la Bibliothèque Jagellonienne de Cracovie. Paris 1933. (*M. J.-G.*) 21
- Bibliofil Polski pod redakcją Jana Lorentowicza. Warszawa 1933. (*H. Lipska*) 19
- Bibliographie zur neuen österreichischen Biographie unter Mitarbeit von Dr. Jaroslav Sutnar und Dr. Julius Stockinger zusammengestellt von Hanns Bohatta. Wien (1925). (*Ksawery Świerkowski*) 242
- Hove Julien Van, Ferdynand Remy, Jean F. Vanderheljden, Règles catalographiques à l'usage des bibliothèques de Belgique. Catalogue alphabétique d'auteurs et d'anonymes. Bruxelles 1933. (*Stanisław Piotr Koczorowski*) 165
- Indeks do Urzędowego Wykazu Druków wydanych w Rzeczypospolitej Polskiej. Rok 1931. Warszawa 1934. (*Stefan Vrtel-Wierczyński*) 236
- Leroquais, V. Abbé, Les bréviaires manuscrits des bibliothèques publiques de France. Paris 1934. (*St. M. Sawicka*) 237
- Łomkowskij N. M. i Popowa Je. E., Instrukcija po sostawleniju al'fawitnogo kataloga. Leningrad 1933. (*A. S.*) 167
- Przepisy katalogowania w bibliotekach polskich. I. Alfabetyczny katalog druków. Warszawa 1934. (*Adam Łysakowski*) . . . 169
- Smith Elva S[ophronia], Subject headings for children's books in public libraries and in libraries in elementary and junior high schools. With an introduction in the cataloguing of children's books. Chicago 1933. (*H. Hleb-Koszańska*) 98
- Więckowska H., Katalog rękopisów Biblioteki Narodowej. Zbiory Batignolskie i Towarzystwa Przyjaciół Polski w Londynie. Warszawa 1933. (*A. Lewak*) 17

TREŚĆ ZESZYTU:

Artykuły:

HERMAN KRUK: Żydowskie bibliotekarstwo w Polsce . . . 1

Miscellanea:

W. BUDKA: Księgozbiór księdza Wojciecha Rusieckiego . . 10

Recenzje:

Więckowska H., Katalog rękopisów Biblioteki Narodowej. Zbiory Batignolskie i Towarzystwa Przyjaciół Polski w Londynie. Warszawa 1933 (*A. Lewak*) / Bibliofil Polski pod redakcją Jana Lorentowicza. I. Warszawa 1933 (*H. Lipska*) / Zofja Ameisenowa, Les principaux manuscrits a peinture de la Bibliothèque Jagellonienne de Cracovie. Paris 1933 (*M. J.-G.*) 17

Przegląd czasopism:

Niemcy (*Jan Baumgart*) / Kraje skandynawskie (*W. Pocięcha*) 24

Kronika:

I. Wiadomości urzędowe: Rozporządzenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 9 lutego 1934 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych w sprawie bezpłatnego dostarczania druków dla celów bibliotecznych i urzędowej rejestracji / Okólnik Ministra W. R. i O. P. Nr. 60 z dnia 9 maja 1934 r. (IV NS-3578/34) w sprawie wykonania rozporządzenia o obowiązkowym egzemplarzu bibliotecznym / Wprowadzenie w życie przepisów katalogowania / Mianowanie Dyrektora Biblioteki Narodowej / Ruch służbowy 29

II. Z życia bibliotek: Wobec nowej instrukcji alfabetycznego katalogowania (<i>J. Grycz</i>) / Ekslibris Biblioteki Uniwersyteckiej w Wilnie / Wystawa «Książka w Toruniu» (<i>Z. MocarSKI</i>) / Zestawienie budżetów, ilostanu księgozbiorów, personelu i stanu czytelnictwa w bibliotekach urzędów państwowych w Warszawie	47
III. Sprawy Związku B. P.: Rada Z. B. P.	54
IV. Z ruchu bibliotekarskiego: Sprawozdanie z działalności Koła Poznańsko-Pomorskiego Z. B. P. za czas od 30. III. 1933—27. III. 1934 / Ś. p. Prof. Stanisław Ptaszycki	58

HERMAN KRUK: ŻYDOWSKIE BIBLIOTEKARSTWO W POLSCE.¹

(SZKIC DO CHARAKTERYSTYKI)

Aby nieżydowski bibliotekarz mógł się zorientować w treści żydowskich bibliotek ludowych w Polsce, należy przedewszystkiem wyjaśnić, że: o ile zamożne warstwy ludności żydowskiej w Polsce posługują się nie tylko językiem żydowskim, o tyle w życiu kulturalnym szerszych mas ludowych żydowskich możliwe jest li tylko i wyłącznie w języku żydowskim, który jest dla nich zarówno językiem macierzystym, jak i potocznym, zresztą jedynym w ogóle językiem, którym w pełni władają i który opanowują. W walce przeciw caratowi żydowskie masy robotnicze posilkowały się jedynym ich językiem macierzystym, t. j. żydowskim. Nic dziwnego zatem, że «żydowski» i «kramoła» były wówczas synonimem dla władz carskich. Satrapowie carscy ostro prześladowali łącznie z żydowskim ruchem robotniczym i książkę żydowską.

Powstanie żydowskich bibliotek ludowych jest ściśle związane z rozbudzeniem się żydowskich robotników i mas ludowych. Ze wzrostem uświadomienia politycznego żydowskich mas ludowych rosną też i rozwijają się ich potrzeby kulturalne. Literatura żydowska (w języku żydowskim), której początki sięgają jeszcze średniowiecza, a która znacznie się rozwija w drugiej połowie w. XIX., nabiera olbrzymiego rozmachu ku końcowi tego stulecia, w okresie na który przypada rozwój żydowskiego ruchu robotniczego. Powstaje rozgałęziona literatura żydowska, traktująca najrozmaitsze dziedziny. Zaczynają się ukazywać liczne przekłady lepszych dzieł literatury światowej, ze szczególnem uwzględnieniem literatury polskiej i rosyjskiej, z którymi żydowskie masy ze względów zrozumiałych były ściśle związane. O normalnym rozwoju bibliotekarstwa żydowskiego nie mogło jeszcze wówczas być mowy, jednakże w latach 1904—5, 1911 i 1914 czynione były próby stworzenia centralnego kierownictwa dla bibliotek żydowskich.

¹ Szkic niniejszy omawia wyłącznie kwestje dotyczące się żydowskich bibliotek ludowych w Polsce. Autor świadomie pomija tu sprawę żydowskich bibliotek naukowych, jako zgoła odrębną kwestję.

Obecnie stan rzeczy zmienił się pod wielu względami. Ale i dziś jeszcze żydowskie biblioteki ludowe nie otrzymują subsydjów państwowych lub komunalnych, przez co wciąż jeszcze pozbawione są warunków normalnego rozwoju. Nierzadkie są nawet wypadki szykanowania wprost bibliotek żydowskich w ich normalnej działalności przez rozmaite miejscowe władze administracyjne.

1. Bibliotekarstwo, czy ruch biblioteczny.

W chwili obecnej niema miasteczka z ludnością żydowską bez biblioteki żydowskiej. Niektóre miasteczka mogą się poszczycić nawet 2-ma lub 3-ma bibliotekami. Niema zorganizowanego bibliotekarstwa żydowskiego, istnieje natomiast kolosalny ruch biblioteczny.

Wewnątrz ten ruch biblioteczny jest, niestety, ku naszemu ubolewaniu, wielkim chaosem, pozbawionym wszelkiego planu lub systemu. Zewnątrz atoli jest to prąd, tryskający siłą ożywcza. Biblioteki rosną, jak grzyby po deszczu. A im gwałtowniejszy ich rozrost, tem bardziej palącą się staje kwestja ich zorganizowania.

2. Kilka danych cyfrowych.

Ile bibliotek żydowskich istnieje w chwili obecnej w Rzpl. Polskiej i jak silne jest tempo rozwoju tych bibliotek?

Według A. Kirznica¹ istniało w 1905 r. w całym ówczesnym państwie rosyjskim 100 żyd. bibliotek, a z tej liczby w b. Kongresówce zaledwie 6. W 1911 r. tenże Kirznic naliczył już 291 oficjalnie zalegalizowanych bibliotek, a w tej liczbie 42 w b. Kongresówce. Gdy się weźmie pod uwagę rozmieszczenie tych bibliotek w różnych dzielnicach dawnej Rosji, to największy przyrost proporcjonalny przypada na Polskę Kongresową (z 6 do 42).²

Kirznic stwierdza, że owe 291 bibliotek miały w roku 1911 obsługiwać w Rosji żydowską ludność, liczącą wówczas 5,325.525 mieszkańców. W Kongresówce owe 42 biblioteki przypadają na

¹ A. Kirznic, dawny działacz biblioteczny, obecnie bibliograf.

² K. przypuszcza, że w 1911 r. oprócz 291 legalnych bibliotek istniało 300 nielegalnych. Przyjmiemy więc okrągłą cyfrę 600 bibliotek.

ludność żydowską, liczącą (wg. spisu ludności z r. 1897) 1,321.100 mieszkańców. Wypada tu więc na 1 bibliotekę 31,455 żydowskich mieszkańców. W niektórych gubernjach stan rzeczy był jeszcze gorszy. Tak np. w gubernji piotrkowskiej 1 biblioteka na 55.639 mieszkańców, w łomżyńskiej — 1 bibl. na 45.697 i t. d.

Rozwój żydowskich bibliotek w Polsce w czasie okupacji (1914—1918) i w okresie uzyskania niepodległości ilustrują następujące cyfry:

W r. 1912 centralne kierownictwo żydowskiego szkolnictwa świeckiego (Centralna Żydowska Organizacja Szkolna)¹ przeprowadziło statystykę żydowskich bibliotek w Polsce. Ankiety wypełniło 138 bibliotek ze 107 miasteczek. Według tamtych obliczeń biblioteki te posiadały 147.177 książek (w języku żydowskim, polskim, rosyjskim i t. p.) oraz 23.312 czytelników. Według tychże cyfr wypada około 6 książek na każdego czytelnika. Rozumie się, że tu już w rachubę wchodzi dużo bibliotek szkolnych, co podnosi bardzo zarówno liczbę książek dla młodzieży, jak i liczbę czytelników młodocianych.

Pięć lat później, w 1927 r. Centrala Biblioteczna przy Stowarzyszeniu «Kultur-Liga» przeprowadziła ankietę, na którą otrzymano 148 odpowiedzi, z których tylko 107 opracowano dokładnie. Biblioteki te posiadają 166.123 książek oraz 15.271 czytelników. Zaledwie 2⁰/₀ tych czytelników jest w wieku do 13 lat, 23⁰/₀ od 14 do 18 lat, 25·5⁰/₀ od 19 do 25 lat i 32·5⁰/₀ od 26 lat wzwyż. Faktycznie zatem element czytelniczy tych bibliotek stanowili starsi. Według tejże statystyki dominował tu element robotniczy (50·5⁰/₀).

Wyżej wymieniona Centrala Biblioteczna, jako instancja, powołana do kierowania żydowskimi bibliotekami w Polsce, zajęła się też w swojej ankiecie ogólnym stanem tych bibliotek.

Z istniejących 148 bibliotek, które odpowiedziały na ankietę, czynne są w ciągu tygodnia: 9 bibliotek po 7 razy, 14 — po 6 razy, 6 po 5 razy, 9 po 4 razy, 46 po 3 razy, 42 po 2 razy, a 2 po 1 raz. Na pytanie to odpowiedziało więc 128 bibliotek

Po ile godzin były czynne za każdym razem?

¹ Czasopismo literackie *Bycher Welt* Nr. 4—5 z 1922 r. — rozprawa D. MAYERA.

6 bibliotek pracuje po 4 godz., 23 — po 3 godz., 88 po po 2 godz., 6 po 1 godz. — odpowiedziało 123 bibliotek.

Ujednostajnionej techniki bibliotecznej niema. Każdy bibliotekarz posiłkuje się taką techniką, jaką uważa za wskazaną.

I tak np. z opracowanych 107 bibliotek — 67 wprowadziło system kartotek, 60 bibliotek odpowiada, że są zadowolone ze swych katalogów (pewno dlatego, że nie widziały nic lepszego); 18 bibliotek podaje, że mają opłacanych pracowników. Niema też ujednostajnienia sprawy kaucji i opłat. Niektóre biblioteki biorą po 5—6 zł. kaucji, ale są też i takie, które pobierają po zł. 1.—, 1·50, po 2 i 1·20.

Opłata: 18 bibliotek pobiera 1·— zł. miesięcznie, 25 — po 50 gr., pozostałe po zł. 1·20, 1·50, po 30 i 75 gr., po 20 i 40 gr. Jedna nawet po 10 gr. miesięcznie.

Ciekawe są odpowiedzi na pytanie, co do poczytności pisarzy:

Spośród pisarzy piszących po żydowsku pierwsze miejsce zajmuje Szalom Asz, z polskich — Stefan Żeromski, Sienkiewicz, Reymont, z europejskich — Romain-Roland, Guy de Maupassant i inni.

Zatrzymaliśmy się dłużej przy ostatniej ankiecie, ponieważ uważamy ją za najdokładniejszą. Przytem odpowiedziały na nią najbardziej już zorganizowane biblioteki żydowskie.

Według cyfr z 1929 r., ogłoszonych w *Roczniku Statystycznym Rzeczypospolitej Polskiej* z 1930 r.¹ mamy już w Polsce 662 biblioteki z 771.232 książkami. W tej liczbie 550 bibliotek z 667.591 książkami — są to instytucje społeczne, z tego tylko nieznaczna część bibliotek posiada dzieła w języku hebrajskim.

Tempo rozwoju żydowskiej biblioteki w Polsce wyraziłoby się mniej-więcej w następujących liczbach:

w 1905 r. w Kongresówce 6 bibliotek (nie wliczając nielegalnych),

w 1911 r. w Kongresówce 52 biblioteki (nie wliczając nielegalnych).

w 1929 r. w Polsce Niepodległej wyżej 600 bibliotek.

W tyle pozostaje pewna ilość mniejszych bibliotek nieobjętych naszymi cyframi.

¹ Tablica 9—13, str. 429.

3. Pierwsze próby organizacji.

Jak już wyżej było zaznaczone, żydowskie biblioteki mnożyły się niebywale pod naporem pulsującego życia organizacyjnego mas żydowskich. Powstaje kwestja regulacji i centralizacji tego ruchu. Pierwsze próby czynione były już w 1904—5 r. przez centralny komitet petersburski Tow. «Szerzenia Oświaty» («Mefice Haskala»). Próba ta nie udała się. Dopiero w 1911 r. pod wpływem Wszechrosyjskiego Zjazdu Bibliotecznego,¹ próby te już zostały uwieńczone skutkiem pomyślnym. Prowincja zasypuje inicjatorów listami i zapytaniem. W całym szeregu rejonów tworzą się komisje biblioteczne. Poza wyżej wspomnianymi komisjami bibliotecznymi petersburskimi, istnieją już takie w Moskwie, Kijowie i in. Wojna światowa, niestety, próby te niweczy. W Polsce Niepodległej powstaje Centrala Biblioteczna przy Tow. «Kultur-Liga». W dniach 22—23 kwietnia 1924 r. odbywa się w Warszawie pierwszy Zjazd Biblioteczny, w którym bierze udział 150 bibliotek ze 125 miast. Spośród uchwał tam przyjętych trzeba wspomnieć, iż Zjazd był zmuszony żądać praw dla języka żydowskiego, szkoły i biblioteki żydowskiej. W rezultacie Zjazdu rzucone zostało hasło zjednoczenia i ujednostajnienia żyd. działalności bibliotecznej.

Z inicjatywy tego Zjazdu odbywa się w 1928 r. I-szy krótkoterminowy kurs pracy bibliotecznej. Od tego czasu Centrala Bibliotek stała się jedyną instytucją, dokąd biblioteki zwykły się zwracać po wskazówki, skąd sprowadzają druki biblioteczne i t. p.

W 1929 r. wychodzi *Dos Jidyse Buch* (katalog wzorowy dla bibliotek ludowych). Książka ta stawia sobie za cel wskazanie bibliotekarzowi i czytelnikowi, która książka jest dobra, która książka jest dlań niezbędna, która tylko polecona, a która mało-wartościowa, książek bezużytecznych do katalogu nie włączono. Każda z wymienionych grup gradacyjnych posiada swoją określoną sygnaturę. Ogółem katalog ten zawiera przeszło 1.800 książek (beletrystyki 1.250, naukowych — 567). Katalog ten został sporządzony pod kierownictwem znanego pedagoga p. Ch.

¹ Nie wszyscy żydowscy delegaci mogli przybyć na ten Zjazd, gdyż wielu nie otrzymało «prawa zamieszkania» (Czerta osedłostji). Jednak na tym zjeździe uczestniczyło 18-tu żyd. delegatów.

Sz. Každana i według zasad, które tenże referował na kursie bibliotecznym w 1928 r. Równocześnie z tym żydowskim katalogiem ukazał się też katalog polski p. t. *Książka Polska w Bibliotece Żydowskiej*. I ten katalog stanowi wykaz niezbędnych polskich książek w bibliotece żydowskiej.

Te dwa katalogi miały wielkie znaczenie wychowawcze zarówno dla czytelników, jak i dla bibliotekarzy. Posiadały jeszcze i tę zaletę, że może po raz pierwszy, pokazały żydowskim bibliotekarzom na prowincji, jak powinien wyglądać katalog. Większość bibliotekarzy żydowskich tu napewno po raz pierwszy zapoznała się z uproszczonym podziałem książek według systemu dziesiętnego.

Po wspomnianym Zjeździe Bibliotekarskim (1924 r.) i po kursie bibliotecznym, katalogi te były prawdziwym orzeźwieniem i niezwykłą inowacją.

Aby móc dalej prowadzić owocne dzieło modernizacji i centralizacji żydowskiego ruchu bibliotecznego, Centrala Biblioteczna zorganizowała u siebie bibliotekę wzorową, która jest w gruncie rzeczy żydowską biblioteką ludową, na wzór innych bibliotek żydowskich. Praca jest tu jednak tak prowadzona, by mogła służyć jako wzór dla żydowskiej biblioteki ludowej.

Lata przedkryzysowe obfitowały w żydowskie wydawnictwa. Zarówno więc bibliotekarzowi, jak i czytelnikowi trudno było orjentować się w nowościach żydowskiego ruchu księgarskiego. Centrala Biblioteczna podejmuje w 1930 r. wydawnictwo miesięcznika recenzyjnego *Buch und Lezer (Książka i czytelnik)*. Jak to podkreślone zostało w słowie od redakcji, czasopismo to miało być «drogowskazem dla bibliotekarzy i zarządów bibliotecznych przy kompletowaniu książek i polecaniu ich czytelnikowi». Zapowiada się tam, że każdy numer zawierać będzie 10 krótkich recenzji: 5 o książkach żydowskich i 5—6 o książkach polskich.

Niestety czasopismo to istniało krótko. Ukazały się wszystkiego 3 zeszyty. Po krótkiej jednak przerwie zastępuje go *Wochenschrift far literatur, kunst un kultur (Czasopismo dla literatury, sztuki i kultury)*, które oddaje specjalne miejsce dla dodatku bibliotecznego p. t. *Biblioteka, czytelnik i bibliotekarz*. Dodatek ten, jako część ogólnej redakcji czasopisma *Wochenschrift* — jest zestawiony i redagowany przez autora niniejszego szkicu.

Trzeba tu zaznaczyć, że dzięki temu dodatkowi, zarówno żydowscy czytelnicy, jak i żydowscy bibliotekarze otrzymują niezbędne informacje o rozwoju bibliotek jakoteż o rozwoju księgoznawstwa wogóle.

Wreszcie w 1932 r. ukazuje się w wydawnictwie Centrali Bibliotecznej zeszyt dla notatek o przeczytanych książkach. Zeszyt ten między innymi zawiera też rozdziały: jak czytać, by z książek wynieść jaknajwięcej pożytku, higjena czytania, wzorowy plan notatek o przeczytanych książkach i t. p.

Również i ten zeszyt opracowany został dla żydowskich czytelników przez autora niniejszego szkicu według rosyjskiego wzoru.

Dodatek więc biblioteczny do *Wochenszryft* spełnia zadanie podręcznika dla bibliotekarza żydowskiego, zaś «Zeszyt dla notatek» — ułatwia czytelnikowi wyrobienie sobie metody czytania.

4. Społeczno-wychowawcze zadanie biblioteki żydowskiej i jej perspektywy.

Dotychczas dla większości bibliotekarzy żydowskich z prowincji wcale nie istniała kwestja czynnika wychowawczego w bibliotece. Bibliotekarz zamieniał książki tak, jak czytelnik sobie tego życzył, ten zaś brał to, co mu w rękę wpadało. Dopiero obecnie, pod wpływem szeregu eksperymentów biblioteki wzorowej przy Centrali, bibliotekarze zaczęli się interesować wychowawczem zadaniem biblioteki.

Jasnym jest, że, aby biblioteka mogła spełniać jakiekolwiek funkcje wychowawcze, musi mieć w pierwszym rzędzie bibliotekarza wychowawcę. Bibliotekarz jest przecież jedynym pośrednikiem między książką a czytelnikiem. Szczególnie ważnem jest to w bibliotece ludowej, gdzie czytelnik rekrutuje się przeważnie z ludu. Bibliotekarz jest tu dla nieudolnego czytelnika jedyną wyrocznią. On wie dużo, rozumie, radzi i informuje. Sposoby, jakimi się posługuje, radząc i informując, to już rozdział odrębny. Nie jest to zresztą kwestja wyłącznie bibliotekarstwa żydowskiego. Tu jednak jest ona bardziej paląca i narazie z trudem daje się przewidzieć jakiekolwiek rozwiązanie tej kwestji. W Polsce odbywa się wiele kursów bibliotecznych, istnieją nawet specjalne

uczelnie biblioteczne. Biblioteki ludowe i naukowe otrzymują prośbę częściowo lub całkowicie wyszkolonych bibliotekarzy. Niestety ci wyszkoleni bibliotekarze do nas nie docierają...

Żydowska biblioteka ludowa jest rzadko kiedy samodzielną instytucją. Zawsze jakąś przystawką, czemś podrzędnym przy czymś główniejszym. I tak większość żydowskich bibliotek są to małe biblioteczki przy robotniczych związkach zawodowych. Reszta istnieje przy najrozmaitszych stowarzyszeniach (Kursy wieczorowe, oddziały tow. «Kultur-Liga» i t. p).¹ W takich warunkach jasnym jest, że same one (za małymi wyjątkami) nie mogą opłacać bibliotekarza. Najczęściej jest on zwykłym członkiem związku lub stowarzyszenia. W najlepszym wypadku jest to członek lepszy, bardziej rozwinięty. W gorszym — zwykły robotnik, który sam zaledwie książkę czytać umie. O pisaniu lepiej nie wspomnieć...

Jakież więc wyjście?

Biblioteka, tak jak szkoła, może tylko wówczas istnieć, gdy opiekuje się nią państwo, władze komunalne, sejmiki, gminy wyznaniowe itp. Dla państwa żydowskie biblioteki nie istnieją (istnieją one tylko dla Głównego Urzędu Statystycznego...). Żydowskie gminy wyznaniowe mają w chwili obecnej skład wysoce reakcyjny i klerykalny. Dla nich popieranie biblioteki żydowskiej jest czynem «najtrefniejszym», ponieważ wolna książka, zwykła książka o literackiej wartości, nawet zwykły tomik nowelek, odrywa młodzież od talmudu, od Zoharu (Kabały).

Nic dziwnego więc, że biblioteka żydowska jest wciąż jeszcze zdana na łaskę losu. Materjalnie żadnej pomocy, moralnie — znikąd poparcia, niema jeszcze bibliotekarza żydowskiego. Żyje też przeto biblioteka żydowska jakby cudem. Utrzymuje ją jedno tylko — siła mas, która do niej się garnie i dla których jest niezbędna.

W chwili obecnej mamy już dużo bibliotek żydowskich,

¹ Charakterystyczne dane dotyczące wielkości tych bibliotek: Według wspomnianej ankiety Centrali Bibliotecznej (patrz rozdział «Kilka danych cyfrowych»), okazuje się, że z pośród 148 odpowiedzi — 140 zawiera odpowiedzi na pytanie co do ilości książek. I tak: 35 bibl. posiada od 100 do 300 książek, 22 — od 300 do 500, 49 — od 500 do 1.000, 31 od 1.000 do 5.000 (przeważnie do 2.000). Tylko 2 bibl. posiadają więcej niż 5.000, jedna zaś ponad 10.000 (Białystok).

posiadających po 10.000 książek i około 1.600 czytelników. Biblioteka wzorowa przy Centrali Bibliotecznej w Warszawie — «Biblioteka Grossera» — liczy już blisko 20.000 książek i 1.800 czytelników. Wileńska Biblioteka dla Młodzieży i Dzieci, istniejąca blisko 23 lata, jest prawdziwą instytucją wzorową dla wychowania młodego czytelnika. W 1931 r. posiadała 981 czytelników. Czytelnia (na miejscu) wydała około 10.000 książek. Biblioteka posiadała tegoż roku 19.559 książek.

W sumie jednak:

Żydowska biblioteka tak długo nie zdobędzie normalnych warunków rozwoju, dopóki nie zostanie uznana jako instytucja publiczno-prawna ze wszystkimi konsekwencjami stąd wypływającymi.

MISCELLANEA.

KSIEGOZBIÓR KSIĘDZA WOJCIECHA RUSIECKIEGO. Skąd pochodził, gdzie się kształcił, jakie zajmował stanowisko w hierarchji kościelnej ks. Wojciech Rusiecki, dociec trudno. Wiadomo tylko, że był synem Macieja¹ a bratem Reginy 1° v. Janowej Manieckiej 2° Janowej Rożaneckiej. Ksiądz Wojciech zmarł w drugiej połowie 1642 roku, przekazując bibliotekę siostrzeńcom Manieckim. Biblioteka miała charakter teologiczny; w jej skład wchodziło 170 druków i siedem rękopisów;² oprawa tych dzieł była trojaka: skóra, pergamin i papier w kolorach białym, czarnym, czerwonym i zielonym. Na podstawie 60°/_o rozpoznanych dzieł stwierdzić można, że najwcześniejszy druk pochodzi z 1517 roku (poz. 15), ostatni z 1633 (poz. 95). Główny zrąb biblioteki stanowią jednak dzieła z drugiej połowy XVI i pierwszej połowy następnego stulecia. Na jednego autora przypada jedno — dwa dzieła, co najwyżej — trzy. Do tych «licznie» reprezentowanych autorów należą Stapleton,³ Mikołaj z Mościsk,⁴ Skarga⁵ i Wujek.⁶ Co z tą teologiczną biblioteką zrobili siostrzeńcy ks. Rusieckiego Stanisław i Bonawentura Manieccy, znane mi akta o tem milczą. Jakub Maniecki starszemu synowi Stanisławowi wyjednał u króla następstwo po sobie na urzędzie klucznika zamku krakowskiego. Jednak w kilka lat potem Zygmunt Opacki, wielkorządca krakowski, usuwa młodego Manieckiego z klucznictwa, gdyż jak twierdzi, Maniecki urzędowi swemu «nietylko wydołać nie może, ale też penitus oń nie dba i teraz go niemasz na przyjazd Króla Jegomości».⁷ Czyżby Stanisława Manieckiego od obowiązków urzędu odciągało rozczytywanie się w księgach odziedziczonych po wuju? Spis tych ksiąg został wciągnięty do aktów wielkorządów krakowskich pod datą 12 grudnia 1642 roku. Wówczas to bowiem na naleganie Marcina Władysława Piegłowskiego, podrzęczego krakowskiego, który sprawował opiekę nad dziećmi zmarłych Manieckich, Jan Rożanecki, ich ojczym, wniósł do oblaty trzy dokumenty. Pierwszy — to spis ruchomości pozostałych po Jakubie i Reginie Manieckich, a więc złota, srebra, mosiądzu, miedzi, szat, obrazów, ryszpunku, bielizny i pościeli;⁸ trzeci — to testament Reginy Manieckiej zmarłej w 1642 roku między 28 listopada a 12 grudnia;⁹ czwarty —

¹ Synem Macieja był również Piotr Rusiecki († 1610), 1584 na studiach w Ingolsztacie, 1587 kanonik a od 1596 scholastyk poznański. Ale czy to był brat rodzony księdza Wojciecha Rusieckiego z informacji udzielonej mi przez Archiwum Państwowe w Poznaniu skonstatować nie mogłem. Dr Kazimierz Piekarski ma wiadomość o fragmentach księgozbioru Piotra Rusieckiego.

² Poz. 39—42. 103—105.

³ Poz. 112. 123. 125.

⁴ Poz. 65. 77. 170.

⁵ Poz. 4. 80. 86.

⁶ Poz. 7. 147. 173.

⁷ Rel. Castr. Crac. 76, str. 2130. Następcą St. Manieckiego został jego ojczym Jan Rożanecki. Zob. KUTRZEBA, *Dawny Zarząd Wawelu, Rocznik Krakowski VIII*, str. 95, akt 52.

⁸ Teutonic. 71, str. 565—572.

⁹ Tamże, str. 576—579.

to list królewski z dnia 21 czerwca 1642 r., wyznaczający sierotom Manieckim opiekunów;¹⁰ drugi — to rejestr biblioteki pozostałej po bracie Manieckiej księdzu Wojciechu Rusieckim.¹¹ Rejestr ten drukujemy, dodając tylko liczbowanie od 1 do 177; w samym bowiem akcie każdy format miał swój odrębny numerus currens. Inne uzupełnienia podane są w nawiasach kwadratowych.

Regestr ksiąg pozostałych po nieboszczyku księdzu Wojciechu Rusieckim, które należą synom nieboszczyka pana Jakuba Manieckiego, spisany w roku Pańskim tysięcznym sześćsetnym czterdziestym wtórym, dnia szesnastego września.

In folio.

- 1—2. Kazania X. Fiabiana Birkowskiego ksiąg dwoje; pierwsze w białej oprawie bez klauzur, drugie nowe w białej oprawie z klauzurkami
3. [Syrenjusz Szymon] Zielnik, w oprawie białej
4. Żywoty świętych, w białej oprawie
5. Zwierciadło przykładów, w białej oprawie
6. [Bernardus de Brzeżek] Monomachia pro defensione fidei [SS. Trinitatis], w pergamin oprawna
7. Kazania Jakuba Wujka, w czarnej oprawie
8. Biblia polska, w czarnej oprawie
9. Biblia łacińska w czarnej oprawie, niedobra
10. Sermones Meffert, pars hiemalis, w starej oprawie
11. Postella Georgii Vicelii, w czarnej oprawie bez klauzur
12. Hannibalis Roselli de Septem Sacramentis
13. Sermones Thesauri
14. Roczne dzieje, w czerwonej oprawie bez klauzur
15. Morale directorium Petri Bertorii, w oprawie czerwonej dwoje ksiąg z klauzurkami w jednej materjej
16. Conradi Chingii De Securitate conscientiae
17. Sermones [Juliani] Pomerii w czerwonej starej oprawie
18. Stellarium coronae B. V. M.

¹⁰ Tamże, str. 579—580.

¹¹ Tamże. Poz. 1—26 na str. 572; poz. 27—68 na str. 573; poz. 69—104 na str. 574; poz. 105—157 na str. 575; poz. 158—177 na str. 576.

^{1—2} Zob. ESTREICHER, *Bibliografja* (=E) XIII. 142—3.

⁴ Por. WIERZBOWSKI T., *Bibliographia pol. XV ac XVI ss.* nr. 1636.

⁶ Zob. E. XXIV, 170—1.

⁷ Por. WIERZBOWSKI, *op. cit.* nr. 1737 i 1837.

¹¹ Rękopis Vicelli.

¹² Rękopis Rosaei. Zob. E. XXVI, 375.

¹⁴ Zapewne Baroniusa w opracowaniu Skargi. Por. E. XII, 376.

¹⁵ Zapewne FR. PETRI BERTHORII *Morale reductorium super totam Bibliam.*

19. Confessio catholicae fidei Stanislai Hosii, w czarnej oprawie z klauzurami
20. Homiliae Joannis Fabri [episcopi Viennensis], w czerwonej oprawie z klauzurami
21. Calepin [us Ambrosius] w czarnej oprawie, stary
22. Commentarius in libros prophetarum Ruperti abbatis [Tuitiensis] w pergaminie
23. Polianthea [Dominici Nanni] w pergaminie
24. Sermones de sanctis Michaelis Lochmaieri
25. Rationale divinorum officiorum
26. Lombardica [historia] Iacobi [de Voragine] Ianuensis
27. Homilianus doctorum in evangelica dominicalia
28. Discipulus de miraculis B. V M., zły
29. Concordantiae S. Jacobi, złe
30. Propugnatio fidei catholicae Stanislai, w pergaminie
31. Sermones Ioannis Gritsch ordinis Fratrum Minorum
32. Cronica Polonorum Martini Cromeri, w pergaminie czerwonym
33. Peregrinatio Ierosolymitana Radzivillii, w czerwonej oprawie
34. Officia patronorum, w papier oprawne
35. Literae executoriales S. Rotae de iure publice legendae
36. Brewjarz, w czarnej oprawie z rejestrem
37. Brewjarz, w czarnej oprawie drugi
38. Brewjarz, w białej oprawie
- 39—42. Czwooro ksiąg pisanych, w których różne pisma są.

In quarto.

43. Vitae Sanctorum Patrum
44. Speculum peregrinarum quaestionum
45. Postilla super epistolas [et Evangelia] Guillermi
46. Exercitium super logicam Ioannis Glogoviensis
47. Sequentiarum luculenta interpretatio Ioannis Adolphi
48. Grammatica Ioannis Despauterii, zła
49. Sermones de sanctis del Bega (!) salutis
50. Meditationes Stanislai Sokolovii, w pergaminie
51. Quaestiones de anima Ioannis Versoris
52. Apologia [pro catholica fide et doctrina] Alberti Novicampiani, w czarnej oprawie z klauzurkami
53. Conciones Baldvini, w białej oprawie
54. De praestigiis Ioannis Vie[nensis], w białej skórze

¹⁹ Por. *E. XVIII*, 278—280.

²¹ Por. *E. XIV*, 16—18.

²⁴ Rękopis Lochmari.

³¹ Rękopis Grith.

³² Zob. *E. XX*, 18.

³³ Zob. *E. XXVI*, 90.

³⁴ Por. *E. XXIII*, 272.

⁴⁵ Zob. *E. XVII*, 463—4.

⁴⁶ Por. *E. XVII*, 178.

⁴⁷ Rękopis Adelphi.

⁴⁸ Por. *E. XV*, 160.

⁵¹ Rękopis Versovii.

⁵² Zob. *E. XXIII*, 201.

55. Constitutiones synodorum provincialium, w białej oprawie
56. Explicatio in psalmos Roberti Bellarmini, w pergaminie
57. Orationes ecclesiasticae Fabiani Birkovii, w papier oprawne
58. Introductiones dialecticae
59. Polonia sive de situ, populis, moribus etc. et Republica Regni Poloniae Martini Cromeri
60. Vitae episcoporum Posnaniensium [Długossii], w pergaminie
61. Modus celebrandae missae
62. Chimera Stanislai Orichovii
63. Synodus provincialis Gneznensis, w papierze
64. Praeparationes ad missam, w czerwonej oprawie
65. [Mikołaj z Mościsk] Akademia pobożności, w czerwonej oprawie
66. Demonstratio locorum de fide Ioannis Herborti
67. Wędzidło na zburzenie arianów nowych, w pergaminie
68. Katechizm polski, w czarnej oprawie bez klauzur
69. [Andrzejowicz Walerjan] Ogród różany, w białej oprawie
70. Brevis relatio processionis Romae celebratae
71. [Paraenesis to jest] Napomnienia Jana Barklajusza, w pergaminie
72. [Birkowski Adam Fabjan] Głos krwi Jozafata Koncewicza, w pergaminie
73. Opuscula equestris ordinis ratione compositionis inter status Ioannis Pruchnicki, w czerwonej oprawie
74. [Grochowski Stanisław] Caliopea słowieńska, w pergaminie
75. Przyczyny nawrócenia Wilkowskiego
76. [Iansenius Boy Mikołaj] Żywot Dominika Św. w papierze oprawny
77. [Mikołaja z Mościsk] Elementarzyk ćwiczenia duchownego, w czerwonej oprawie
78. [Nucerinus Albertus] O fundacjach klasztorów Św. Teresy, w czerwonym papierze
79. [Grodzicki Stanisław] Prawidło wiary heretyckiej
80. [Skarga Piotr] Zawstydzienie nowych arjanów
81. Kontrowersja o artykułach wiary, w czerwonym papierze
82. [Śmiglecki Marcin] O lichwie, bez oprawy
83. [Szembek Fr. X] Tybet wielkie państwo w Azjei, w czerwonym papierze
84. Nauka umierania chrześcijańskiego, w pergaminie

⁵⁵ Por. *E. XIV*, 380 n.

⁵⁷ Zob. *E. XIII*, 145.

⁵⁹ Zob. *E. XX*, 281.

⁶⁰ Zob. *E. XV*, 246.

⁶² Zob. *E. XXIII*, 446.

⁶³ Por. poz. 55.

⁶⁴ Zob. *E. XVIII*, 479.

⁶⁵ Zob. *E. XXII*, 582.

⁶⁶ Zob. *E. XVIII*, 130.

⁶⁷ Zapewne Powodowskiego Hieronima Por. *E. XXV*, 194.

⁶⁹ Zob. *E. XII*, 152.

⁷¹ Zob. *E. XII*, 370.

⁷² Zob. *E. XIII*, 141.

⁷⁴ Zob. *E. XVII*, 367.

⁷⁵ WIERZBOWSKI nr. 1601.

⁷⁶ Zob. *E. XVIII*, 467.

⁷⁷ Zob. *E. XXII*, 583.

⁷⁸ Zob. *E. XXIII*, 181.

⁷⁹ WIERZBOWSKI nr. 578.

⁸² WIERZBOWSKI nr. 632. 633.

⁸⁴ Zob. *E. XVIII*, 476.

85. [Książki] o dawności wiary chrześcijańskiej Wincentego Francuza w pergaminie
86. [Skarga Piotr] Bractwo miłosierdzia, w pergaminie
87. [Miłopolski Jan] Obrona klasztoru Św. Agnieszki, w zielonym pergaminie
88. Tajemnice leczenia chorób Alojzego Pedemontana, w zielonej oprawie
89. Summarius prawdy katolickiej, w skórze kurdybanowej
90. Poprawa niektórych obyczajów polskich
91. [Orzechowski Stanisław] Dialog około executiej Korony Polskiej w pergaminie
92. Apophtegmata Bieniasza Budnego
93. [Kampian Edmund] Dziesięć dowodów o wierze
94. [Czyżewski Piotr] Alfurhan tatarski prawdziwy
95. [Bratkowica Adrijana] Rozmowa duchowa o siedmi słowach Chrystusa Pana
96. Aurea rosa, w czarnej oprawie
97. [Faunteus Laurentius] Coenae luteranorum oppugnatio, w pergaminie
98. Brewiarz stary, narożników srebrnych na rogach siedm, z rejestrem, bez klauzurek
99. Brewiarz, narożników srebrnych ośm, bez klauzurek
100. Mszałik, w czerwonej oprawie, bez klauzurek
101. Brewiarz stary, zły
102. Officia patronorum, w papierze.

Książki pisane.

103. De regulis ad munus confessionis rite obeundum, w zielonej oprawie
104. Questiones morales quae casus conscientiae vocantur, w zielonej oprawie
105. Kazania, w papierze czerwonym

In octavo.

106. Biblia
107. Tolet
108. [Novicampani Alberti] Scopus biblicus Veteris et Novi Testamenti, dwoje książek

⁸⁵ Zob. E. XXI, 330.

⁸⁶ WIERZBOWSKI nr. 1693.

⁸⁷ Zob. E. XXII, 391.

⁸⁸ Zob. E. XXIV, 177.

⁹¹ Zob. E. XXIII, 448.

⁹² Zob. E. XIII, 426—8.

⁹⁸ Zob. E. XIV, 34.

⁹⁴ Rękopis Alsurhan.
Zob. E. XIV, 589—90.

⁹⁵ Zob. E. XXIII, 322.

⁹⁷ Zob. E. XVI, 178.

¹⁰¹ Por. poz. 36. 37. 38. 98. 99.

¹⁰² Por. E. XXIII, 272.

¹⁰⁷ Może Instructio sacerdotum
lub Summa casuum conscientiae.

¹⁰⁸ Zob. E. XXIII, 202.

109. Enarrationes Antonii Broukuy
110. Epitome [concionum] Ioannis Osorii
111. Apophtegmata Conradi Lycosthenis
112. Promptuarium catholicum [ad instructionem concionatorum] Thomae Stapletonis, w pargaminie
113. Opuscula Valentini Posnansiensis
114. Enarrationes Theophilacti archiepiscopi Bulgariensis
115. Commentarius Henrici Cetavi
116. Postilla Antonii Coginstein
117. Summa omnium conciliorum usque ad Pium quartum
118. Homiliae Ioannis Royrardi
119. Institutiones christianae
120. Sermones [morales super totius anni Evangelia dominicalia] Ioannis Quintini
121. Cathalogus haereticorum, w białej oprawie
122. Homiliae Radulfi Ardentis
123. Promptuarium morale super Evangelia [dominicalia totius anni] Thomae Stapletonis, w pargaminie
124. Postilla Friderici Nauseae [episcopi Viennensis]
125. Promptuarium catholicum Thomae Stapletonis
126. De vera fide capessenda Hermani Hugonis
127. Conciones Stanislai Grodicii
128. Diogenis (!) Laertii de vita et moribus philosophorum
129. Expositio Decalogi
130. Homiliae Jodoci Clichtovaei
131. Homiliae Haymonis [in Evangelia dominicalia]
132. De cultu et veneratione Sanctorum
133. De ratione et sacrificio missae
134. [Hieremias Petrus Constantinopolitanus] De censura Orientalis Ecclesiae
135. Tylmani Segetergensis (!) de septem sacramentis
136. Disputatio Ioannis Scotani [a Sterringa]
137. Concionum Didaci thomus secundus
138. Flagellum daemonum
139. Cathechismus Romanus
140. [Bernardinus Johannes Babt.] De officio curati
141. Orbis terror seu conciones de finibus bonorum et malorum
142. Summula peccatorum Thomae Caietani [de Vio]
143. Commentationes [in Evangelia] Friderici Bartscii
144. Dialectica Ioannis Caesarii

¹¹⁸ WIERZBOWSKI nr. 97.

¹²¹ Por. *E. XIV*, 85.

¹²² Rękopis Rudolphi.

¹²⁷ Por. *E. XVII*, 388.

¹³⁴ Zob. *E. XVIII*, 187.

¹³⁹ Por. poz. 68.

¹⁴⁰ Zob. *E. XII*, 502.

¹⁴³ Zob. *E. XII*, 396.

¹⁴⁴ Por. *E. XIV*, 4—5.

145. Aurora trilanceata
 146. Kazania albo wykład pacierza
 147. [Wujek Jakub] Iudicium o confessie sendomirskiej
 148. [Herbest Benedykt] Nauka prawego chrześcijanina
 149. Postilla Francisci Polygrani
 150. Zołtarz pieśni Dawidowych
 151—152. Dwa diurnały staroświeckie, złe

In duodecimo et sexdecimo.

153. Flores omnium doctorum
 154. Flores Ludovici Granatensis
 155. Concilium Tridentinum
 156. Paradisus precum Lodovici Granatensis
 157. Meditationes Vincentii Bruy, troje książek
 158. Praxis curae pastoralis
 159. Opusculum de regimine rusticorum
 160. Instructio sacerdotum Francisci Toleti
 161. Manuale Marianum
 162. De obligationibus sacerdotum
 163. Meditationes D. Aurelii Augustini
 164. Paradisus deliciarum animae
 165. Aphthonii Progymnasmata
 166. Elementa ad ss. confessiones
 167. Breve directorium ad confessarium
 168. Antonii Possevini adversus haereticos
 169. Apologia Laurentii Artini (!)
 170. Examen approbandorum ad ss. confessiones [excipiendas] Nicolai Moscicensis
 171. Explanatio psalmi sexagesimi octavi
 172. Tractatus de arte bene vivendi
 173. Psalterz Dawidów Jakóba Wujka
 174. Loci communes
 175. Psalterium Reyneri Snoygoddani (!)
 176. Diurnalik z klauzurkami i registrem
 177. Diurnalik bez klauzurek

W. Budka.

¹⁴⁸ Zob. *E. XVIII*, 121.

¹⁵⁴ Zapewne przekład książeczki *Fiori pretiosi raccolti da tutte l'opere spirituali del R. P. F. LUIGI DI GRANATA*.

¹⁶⁸ Rękopis Possevii. Zob. *E. XXV*, 105—6.

¹⁷⁰ Zob. *E. XXII*, 584.

¹⁷⁸ WIERZB. nr. 609.

¹⁷⁷ Por. poz. 151. 152. 176.

RECENZJE.

WIĘCKOWSKA H.: *KATALOG RĘKOPISÓW BIBLIOTEKI NARODOWEJ. ZBIORY BATIGNOLSKIE I TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ POLSKI W LONDYNIE*. Warszawa 1933. 8°. Str. 232.

Nowy tom katalogu rękopisów Biblioteki Narodowej udostępnia nauce polskiej źródła rękopiśmienne z Batignolles, które od sześćdziesięciu lat przechowywane były w Kórniku jako depozyt niedostępny dla badaczy.

Biblioteka Batignolska powstała około r. 1840 przy szkole polskiej na Batignolles pod Paryżem; aż do r. 1870 rozwijała się i służyła nie tylko nauczycielom i uczniom Polskiej Szkoły Narodowej, ale całej emigracji, tworząc, obok Biblioteki Polskiej na Quai d'Orléans, ośrodek prac publicystycznych i naukowych. Wojna prusko-francuska i komuna paryska położyła kres świetnemu rozwojowi Szkoły Polskiej na Batignolles. W 1874 r. musiano Szkołę przeprowadzić do innego domu na rue Lamandé, a Bibliotekę przeniesiono do W. Ks. Poznańskiego, oddając ją w depozyt Bibliotece Kórnickiej. W Kórniku pod wierną strażą Działyńskich, Władysława Zamoyskiego i Z. Celichowskiego przetrwała Biblioteka Batignolska rządy Bismarcka i Bülowa i wojnę światową. W 1925 r. spełniono wolę założycieli, którzy postanawiali, że «w oswobodzonej, da Bóg, ojczyźnie przyszły Rząd Narodowy lub Wydział Narodowego Oświecenia o dalszym jej przeznaczeniu postanowi». Zbiory J. Lelewela przewieziono, zgodnie z jego wolą, do Biblioteki Uniwersyteckiej w Wilnie, a resztę powierzono Bibliotece Narodowej w Warszawie.

Biblioteka Narodowa otrzymała duży zbiór druków, sztychów i map, oraz 347 rękopisów. Trzykrotne transporty i podział końcowy między Wilno a Warszawę nie wpłynęło dodatnio na stan rękopisów. Uporządkowanie ich, złączenie rozdzielonych podczas przeprowadzek rękopisów w uzupełniającą się całość i opisanie ich w katalogu, uczyniło możliwym korzystanie z nich dla celów naukowych.

Pracę tę przeprowadziła dr. Helena Więckowska. Po bardzo przejrzystym ułożeniu materiału widać w archiwum batignolskiem kilka wyraźnych grup:

I. Rękopisy Towarzystwa Demokratycznego Polskiego, najważniejsze źródło do dziejów tej organizacji i demokratycznego odłamu opinii polskiej między r. 1832 a 1849. W dwustu kilkudziesięciu tomach (Rpsy 2300—2396) znajdują się tu akty i korespondencja centralizacji i sekcji prowincjonalnych T. D. P., oraz papiery najwybitniejszych działaczy Towarzystwa Demokratycznego, Wiktora Heltmana, Wojciecha Darasza i T. Wiśniowskiego, powieszono go przez Austryjaków we Lwowie w 1847 r.

II. Akty i korespondencja zakładów emigracyjnych w francuskich miastach prowincjonalnych, Zjednoczenia i komitetów Emigracji (Rpsy

2397—2439). Są to źródła do dziejów t. zw. na emigracji «półśrodkowców», wraz z archiwum ich tajnej organizacji «Młoda Polska» i papierami najczynniejszego ich działacza W. Zwierkowskiego.

III. Rękopisy, przekazane Bibliotece Batignolskiej przez emigrantów związanych ze Szkołą Polską (Rps 2492—2568). Jest to zbiór o charakterze kolekcji prywatnych i papierów osobistych, m. i. woj. A. Ostrowskiego, ministra skarbu w 1831 r. A. Biernackiego, komendanta legjonu pol. na Węgrzech gen. J. Wysockiego i dra Seweryna Gałęzowskiego, który tak wielką rolę odgrywał na emigracji w okresie Napoleona III.

IV. Akta organizacji polskich we Francji podczas powstania styczniowego, więc Agencji Wojskowej, Komisji Długu Narodowego, Konsulatu Polskiego w Paryżu, Komitetu Opieki nad nowymi emigrantami z Polski w r. 1864. Z materiałami temi złączono papiery po Karolu Ruprechcie, komisarzu Rządu Narodowego w Paryżu, źródła rękopiśmienne do zamachu A. Berezowskiego na cara w r. 1867 i źródła do niektórych stowarzyszeń emigracyjnych po r. 1863/4.

V. Archiwum Szkoły Polskiej na Batignolles zawiera jej korespondencję i księgi administracyjne.

VI. Archiwum Literary Association of the Friends of Poland, londyńskiego towarzystwa przyjaciół Polski z lat 1832 do 1887, zawierające księgi korespondencji i protokoły tego Towarzystwa, oraz źródła do dziejów Grona Historycznego w Londynie i Ogółu Emigracji Londyńskiej z 1837 do 1856 r.

W skatalogowaniu tych rękopisów poszła dr. Więckowska najprostsza, ale niewątpliwie najlepszą drogą. Układała rękopisy według ich pochodzenia tak, że mogła utrzymać, względnie zrekonstruować łączność między kolekcjami i rękopisami, nawet odbudować związek pomiędzy organizacjami politycznymi, do których te archiwalja należały przed laty, a cały katalog zyskał na przejrzystości.

Tytuły rękopisów przytacza H. Więckowska według tytułu oryginalnego, dodając w potrzebie objaśnienia, dobrze dobrane i precyzyjne. Często grzeszy tu autorka lakonizmem i skąpstwem w wyjaśnieniach, któreby dla niej nie przedstawiały trudności, a korzystających z katalogu nie stawiały przed zagadkami. Np. w rękopisie 2340 nie wiadomo, o co w «Sądach Bratnich» toczy się «Sprawa J. Kozierowskiego», o co sprawa «43 członków sekcji Paryż»; zbyt często pozostaje nierozwiązane pytanie, kto jest autorem czy pisarzem rękopisu (Rpsy 2329, 2340, 2343). Ciekawem byłoby dla badacza, o czym pisze zwolennik Czartoryskiego B. Chrościechowski do T. D. P. (Rps 2313).

Szereg błędów zakradło się przez przeoczenie, czy złą korektę. W rękopisie 2302 powinno być «13 grudnia 1838», a nie 1883.

W korespondencji agenta broni we Wiedniu w liście z r. 1864

nie może być Zygmunt Sierakowski, gdyż wzięty do niewoli 9. V. 1863, w czerwcu 1863 r. został stracony.

W indeksie połączono wszystkie towarzystwa i organizacje emigracyjne pod hasłem «Instytucje polskie na emigracji»; nie wydaje mi się to usprawiedliwionem, gdyż np. Towarzystwa Demokratycznego Polskiego, które ma całą szpaltę cyfr i zajmuje dużą część katalogu, nie znajdziemy pod literą T, tylko odsyłacz do nieco sztywnych «instytucyj». Nie brak i tu błędów pod hasłem «Hiszpanja», brak cyfry 2329, Rusteyko Józef pomieszany z Rusteyką Adamem, do którego odnosi się rps 2552.

Ale są to usterki i błędy, bez których chyba niema katalogu rękopisów. Dr. Więckowska opracowała katalog rękopisów batignolskich z wielką znajomością naukowych zagadnień epoki emigracyjnej, umiała połączyć dokładność bibliotekarza z potrzebami naukowca. *A. Lewak.*

BIBLIJOFIL POLSKI, pod red. Jana Lorentowicza. I. Warszawa 1933. Nakł. księg. F. Hoesicka. Druk. Wł. Łazarskiego. 4-0, s. 94.

Należy się wielkie uznanie ludziom, którzy, nie bacząc na terazniejsze ciężkie warunki ekonomiczne, przystąpili w Warszawie do wydawania kwartalnika, poświęconego miłośnictwu pięknej książki, p. t. *Biblijofil polski*. Redakcja w osobie Lorentowicza świadoma jest dobrze obecnych trudności wydawniczych — jednakże z wiarą, iż «ani kryzys książki nie jest tak powszechny, ani miłośnictwo książek nie osłabło u nas» zabrała się do dzieła. Za cel stawia sobie zarejestrowanie dotychczasowych wyników pracy nad biblijofilstwem rodzimem, śledzenie dróg jego rozwoju i rozważanie na temat przyszłych zadań. Zagranicznemu ruchowi poświęcać będzie specjalną rubrykę. Zgóry trzeba zaznaczyć, że inicjatorzy zdają sobie sprawę z niedociągnięć technicznych pierwszego numeru omawianego pisma. Nas, przywykłych do wytwornej formy pięknej czcionki i czystego oraz bardzo starannego druku dotychczasowych wydawnictw biblijofilskich, rażą tu pewne braki. Usunięcie ich będzie tylko kwestją czasu i finansowego poparcia prenumeratorów. Jedną jednak niedomogę trudno wybaczyć pismu biblijofilskiemu — a to fatalną wprost korektę! Powoduje ona szereg nieścisłości w treści artykułów, zaś w opracowaniach biblijograficznych, których tu mamy kilka, godzi w podstawową zasadę ścisłości i dokładności zdjęcia biblijograficznego. Roi się od błędów zniekształcających nazwiska i tytuły druków wskutek braków w interpunkcji, odwróconych liter, użycia małych zamiast dużych i naodwrot, nierówności tychże i t. d. Te nieścisłości korektora muszą w następnym zeszycie zniknąć.

Na treść pierwszego numeru złożyły się artykuły J. Lorentowicza i L. Lewenstama, reasumujące dotychczasowe wysiłki biblijofilów polskich. Na pierwsze miejsce słusznie wysunięto ruchliwe i pełne inicjatywy Tow. Miłośników Książki w Krakowie. Uzupełnienie stanowią

sprawozdania z różnych środowisk bibliofilskich polskich zagranicą, a to Polskiego Tow. Przyjaciół Książki w Paryżu, pióra P. Koczorowskiego i oficyny florenckiej Tyszkiewiczów przez właściciela. Ciekawe są rezultaty prac bibliofilów zagranicznych, m. i. we Francji, Włoszech, Niemczech i Sowietach (K. Woźnicki i P. Ettinger, S. Tyszkiewicz). Porównanie z nimi wychodzi ruchowi polskiemu na korzyść — nie tylko nie jesteśmy w tyle, ale owszem wyprzedzamy zagranicę niejednokrotnie. Interesujące jest zestawienie towarzystw bibliofilów francuskich oraz ważniejszych wydawnictw periodycznych tamże, poświęconych znanstwu i miłośnictwu książki — opracowane przez K. Woźnickiego. To ostatnie stanowi rodzaj bibliografii rozumowanej.

Zestawienie wysiłków bibliofilstwa polskiego stanowią bibliografie wydawnictw z poszczególnych ośrodków, które winny być kontynuowane przynajmniej raz w roku. Na razie objęły one Warszawę, Kraków, Florencję. Brak Lwowa, Wilna, Poznania, Zamościa, Torunia, Lublina, Łodzi, Kalisza — i Paryża. Aby jednak bibliografia przyniosła rzetelną korzyść musi mieć ujednostajnioną formę, jaka zawsze obowiązuje. W obecnym zeszycie *Bibliofila polskiego* każde środowisko ujęło ją inaczej. Wzorową jest bibliografia wydawnictw Tow. Miłośników Książki w Krakowie, opracowana doskonale przez zasłużonego wiceprezesa Towarzystwa Justyna Sokulskiego — niestety zniekształcona w niebywały sposób przez niedbałą korektę, pochodzącą nie z winy autora. Na razie wydrukowano część I-a, t. j. wydawnictwa książkowe. Druga część: czasopisma z podaniem dokładnej treści, oraz trzecia: zaproszenia TMK, z których każde ma specjalną szatę artystyczną — mają wejść do następnych numerów kwartalnika (Rękopis b. pięknie przepisany i oprawiony jest w bibliotece TMK). Dla przejrzystości należałoby podać na początku opracowania wyjaśnienia skrótów E. L. i S. R. (*Exlibris* i *Silva Rerum*), gdyż nie każdy z korzystających będzie umiał skrót rozwiązać. Objasnienia drugorzędne, jak «odbitka», treść szczegółowa, dedykacja i t. d. lepiej byłoby drukować *petitem*. Pewne pozycje należałoby uzupełnić objaśnieniem, które ze względu na niewielką przeważnie liczbę nakładu może być kiedyś bardzo cenione.¹

W czasie od r. 1924—1933 wydało TMK w Krakowie 129 publikacyj, nie licząc drobnych druków (zaproszeń, prospektów, katalogów) oraz VI roczników (nie kilkunastu zeszytów, jak str. 14) *Silva Rerum* i 3 tomów (w 5 woluminach) *Exlibrisu*, jedynych dotąd pism bibliofilskich w Polsce, które niestety z przyczyn natury finansowej przestały narazie wychodzić.

Warszawskie Towarzystwo Bibliofilów Polskich, pierwsze co do daty powstania z pomiędzy obecnie istniejących w Polsce, wydało za

¹ Np. pozycja 57, *Kazimierzom dn. 3. III. 1927*, domaga się objaśnienia, że jest to druk na dzień imienia Kazimierzów-bibliofilów, obchodzony specjalnie uroczystością w krakowskim środowisku.

lata 1921—1932 wydawnictw 21. W opracowaniu bibliograficznym uderza nierównomierność w traktowaniu alfabetycznym autorów (haseł) w obrębie chronologii (tak jest ułożona bibliografia). Np. za r. 1926 powinna poz. 8 (*Katalog*) iść po 10 (*Gastronomicznych kart dwoje*), a po nich dopiero poz. 7 (*Michalski*) — wszak wszystkie te druki były wydane w jednym czasie na II Zjazd Bibliofilów Polskich w Warszawie. Toż za r. 1928 pozycje 14 i 17. Nazwisko autora winno iść zawsze przed imieniem, na początku pozycji. — Oficyna florencka Tyszkiewiczów, jedyne w swoim rodzaju «gniazdo» bibliofilstwa, w którym praca drukarza, introligatora, ilustratora i niejednokrotnie autora schodzi się w osobach Maryli i Samuela Tyszkiewiczów, wydało w ciągu lat 1928—1933 8 pięknych publikacji w bardzo niewielkiej (prócz dwu) ilości egzemplarzy. Wykaz bibliograficzny tychże ma zasadniczy błąd: brak daty. Wprawdzie można je znaleźć w artykule S. Tyszkiewicza na s. 24, 28 — jednak bibliografia, jako ścisły i dokładny opis druku, musi mieć rok wyraźnie zaznaczony.

Wierzmy, że następne zeszyty, tak pod względem treści jak formy, staną na wysokości zadania, dając świadectwo energii i jak najlepszej woli redakcji i współpracowników w dążeniu do wypełnienia luki w naszym obecnym piśmiennictwie i przyczyniając się waleśnie do kultywowania pięknej książki.

H. Lipska

ZOFJA AMEISENOWA: *LES PRINCIPAUX MANUSCRITS A PEINTURE DE LA BIBLIOTHÈQUE JAGELLONNIENNE DE CRA-COVIE*. (Bulletin de la Société Française de reproduction de manuscrits à peinture, 17-e année, Paris 1933).

Znane szeroko zagranicą, mniej polskim uczonym nie-historykom sztuki *Société française de reproduction de manuscrits à peinture* prowadzone od r. 1911, udostępniło uczonym przez swe publikacje (*Bulletin et Publications spéciales*), bardzo ważny materiał zawarty w rękopisach iluminowanych bibliotek francuskich, angielskich, austriackich, holenderskich, belgijskich i t. d. i to nie tylko bibliotek publicznych, ale i często trudniej dostępnych, prywatnych. Obok wyborów najcenniejszych dzieł iluminatorstwa z tych bibliotek, Towarzystwo to wydało szereg monografii, poświęconych szczególnie ważnym rękopisom.

Siedemnasty rocznik *Bulletin* podaje wybór rękopisów iluminowanych Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie, w opracowaniu kustosza Gabinetu rycin tejże Biblioteki Dr Zofji Ameisenowej. Autorka wybrała wśród materiałów bibliotecznych 21 rękopisów iluminowanych, które zestawiała w następującym porządku: nry 356 (Gratianus), 289 (Biblia), 374 (Justinianus), 352 (Clementis V Constitutiones), 334—340 (Bartolus de Saxoferrato), 1286 (Collectanea), 1404 (Collectanea), 1816 (Traktaty medyczne), 284 (Biblia latina), 1654, 1653 (Simon Fidati de Cassia), 4289 (Liber precum Vladislai II, regis Bohemiae), 794 (Tho-

mas de Cantimpre), 441 (Pulkava), 16 (Codex picturatus Balthazaris Behem). Po rękopisach następują cenne wycinki z rękopisów iluminowanych, których Biblioteka Jagiellońska posiada 103, z czego szerzej opracowane i reprodukowane są numery 18, 22, 49, 59, 61, 63, 66, 84.

Materiał ten ilustrowany dwudziestu sześciu tablicami, obejmuje chronologicznie zabytki od około r. 1200 do 1505, według szkół zaś jest reprezentowane przede wszystkim iluminatorstwo włoskie rękopisami: nr. 356 z około 1200 — Padwa lub Bolonia; 289 — Bolonia, ostatnia ćwierć XIII w.; 374 — Bolonia, początek XIV w.; 352 — Bolonia, koniec XIV w.; 338 — Bolonia 1420 i z tego samego czasu nry 337, 336, 335, 340 i 339; Florencję reprezentują rękopisy nr. 1286 i 1404, z okresu 1450—1459; Medjolan, wycinek nr. 49 i 63; Sjenę, wycinki nr. 22 i 84; Weronę, nr. 66. Inne wycinki wiąże autorka z nazwiskami artystów włoskich, jak Maestro del Codice di San Giorgio (nr. 18), Michele da Genova (nr. 59) i Girolamo da Cremona (nr. 61) i inne. Mamy dalej rękopisy francuskie: nr. 816 — Paryż koniec XIII w.; 815 — Francja północna około 1300; czeskie (284 tom I — około 1371—1378, tom II 1406, 2829, około 1475—1480, 794 — około 1420—1430); śląsko-czeskie (441 — z roku 1531) i polskie (nr. 16 — Codex picturatus Balthazaris Behem — Kraków 1505). Wymieniam tutaj tylko materiał reprodukowany, chociaż autorka określa bliżej większą ilość zabytków, wyliczenie wszystkich jej atrybucyj zajęłoby zbyt wiele miejsca.

Rękopisy iluminowane wymagają od historyka sztuki (a tylko historyk sztuki jako fachowiec może być powołany do opracowania ich strony malarskiej) specjalnego traktowania, nie mogą być bowiem rozważane tylko z punktu widzenia zagadnień artystyczno-historycznych: minjatury są przecież ilustracją tekstu zawartego w rękopisie. W opracowaniu Dr Ameisenowej podkreślić należy zrozumienie tego stosunku i staranne uwzględnienie w opisach kwestyj tekstowych, paleografji, pochodzenia rękopisu, jego oprawy i t. d.

Wyczerpująca recenzja z pracy Dr Ameisenowej ukaże się w najbliższym zeszycie *Przeglądu historii sztuki*, tutaj więc ograniczę się tylko do kilku uwag.

Przedewszystkiem pragnę podnieść umiejętny wybór materiału reprodukowanego (przeważnie po raz pierwszy) i sumiennosc w opracowaniu. Autorka nie cofa się przed trudnościami ikonograficznymi (n. p. interpretacja w nrze 64 sceny przedstawiającej Chrystusa rozmawiającego z faryzeuszami) i stara się o jasne sformułowanie swych atrybucyj, przyczem wykazuje doskonałe wprost opanowanie bardzo bogatej i różnorodnej literatury przedmiotu. Wydanie rękopisów Biblioteki Jagiellońskiej w Krakowie zainicjowałam wobec Société Française de reproduction de manuscrits à peintures, tem milej jest mi podnieść cechy dodatnie opracowania, które po raz pierwszy w formie

zbioru przedstawia rękopisy iluminowane najstarszej biblioteki uniwersyteckiej w Polsce.

Pewne zarzuty może wywołać strona ilustracyjna. Autorka reprodukuje przeważnie część karty rękopisu ilustrowanego, zawierającą miniaturową. Ten system, oszczędniejszy z pewnością, nie daje tak dobrego pojęcia o wyglądzie karty, a jednak iluminacji od karty, na której została umieszczona i w związku z którą tworzy pewną całość opracowaną dekoracyjnie, oddzielać nie można. Tendencja do reprodukcji o ile możliwości całych kart i jeśli możliwe w wymiarach oryginału, występuje coraz częściej i jest słusznym postulatem, stawianym autorom przez Société Française de reproduction de manuscrits à peintures za pośrednictwem sekretarza i skarbnika tegoż Towarzystwa, hr. A. de Laborde'a. Za szerokie są również może charakterystyki tła artystycznego epok, z którą autorka wiąże dany rękopis, znajdują one jednak pewne usprawiedliwienie, gdy się weźmie pod uwagę, że materiał ten interesuje nie tylko historyków sztuki, ale i badaczy innych dziedzin i bibliotekarzy, dla których prócz strony tekstowej i malarskiej nie jest obojętne środowisko, w którym dany rękopis powstał i był dekorowany. Jeszcze jedna uwaga: nader silnie, może nawet zbyt silnie wyraża się poprzez tekst francuski — pierwotny tekst w języku polskim.

W tak krótkiej notatce niepodobna podnieść wszystkich interesujących cech opracowania. Cieszyć się musimy, że rękopisy iluminowane Biblioteki Jagiellońskiej zajęły należne im miejsce wśród materiału publikowanego przez najpoważniejsze wydawnictwo europejskie w tym zakresie.

M. J.-G.

PRZEGLĄD CZASOPISM.

NIEMCY. Z licznych artykułów *ZfB* (1934, zeszyt 1/2, 3) na szczególne omówienie zasługuje dłuższa rozprawa Rungego p. t. *Die Vereinheitlichung der Allgemeingruppen im systematischen Katalog* (Str. 57—71 oraz 146—161). Autor wychodzi z założenia, że tylko dla pewnych typów bibliotek (n. p. uniwersyteckich, urzędów czy instytutów), mających katalogi systematyczne, można utworzyć jednolity system. W systemach należy ustalić pewne wspólne zasady, których trzeba przestrzegać, tak przy założeniu nowego, jak i przy przerabianiu starszych systemów. W dotychczasowej literaturze naogół autorowie ograniczali się albo do zagadnień czysto teoretycznych (Focke i Schneider), albo do przedstawienia własnego systemu (Eppelsheimer i Trebst). Sayers i Bliss w swoich podręcznikach rozszerzyli temat, opisując wszelkie systemy od czasów Dewey'a. Niniejsza rozprawa daje przegląd porównawczy wszelkich, od czasu Dewey'a powstałych, systemów. Autor ogranicza się do przedstawienia zasadniczego zagadnienia katalogów rzeczowych; chodzi mu o wyłączenie pewnych wspólnych wszystkim dziedzinom nauk, powtarzających się grup i o zestawienie ich w pomocniczy system, któryby był odpowiednio związany z głównym systemem. I istotnie, jeśli porównać szereg systemów, to zawsze występują pewne podziały, które się powtarzają w całym systemie. Są to podziały, mające charakter formalny («Literaturformen»; «Subdivisions de forme»), jak Bibliografie, Źródła, Czasopisma, Dzieła ogólne, Dzieła zbiorowe, Opracowania całokształtu, Monografie i t. p. oraz podziały, uwzględniające poszczególne kraje czy miejscowości («Raumbindungen», Subdivisions de lieu). Powyższe wspólne grupy, różniące się wyraźnie od wszystkich innych zmieniających się, można włączyć w pewien system pomocniczy. Zagadnienie znalazło różne rozwiązanie. Autor próbuje przedstawić je z dziedziny nauk prawnych, których jest specjalistą, pozostawiając inne dziedziny bardziej od siebie kompetentnym osobom.

Interesujący problem p. t. *Die Universitätsbibliothek Berlin und die Medicinerschaft der Universität* (Str. 52—57) przedstawił na ostatnim Zjeździe Związku Bibliotekarzy Niemieckich w Darmstadt w roku 1933 Werner Rust. Genezą referatu było pytanie, postawione przez Klaibera z Freibergu, czy biblioteki uniwersyteckie wystarczają sferom lekarskim. Na pytanie Klaiber udzielił odpowiedzi przeczącej. Zaproponował on utworzenie specjalnej biblioteki przyrodniczo-matematyczno-lekarskiej, przyczem prosił o wypowiedzenie się w tej sprawie innych środowisk. Życzeniu jego stało się zadość. Latem 1931 r. po zwiedzeniu wszystkich bibliotek zakładów lekarskich w Berlinie, urządzono specjalną ankietę. Okazało się, że berliński świat lekarski jest wcale zadowolony z Biblioteki Uniwersyteckiej, co jest chyba dowodem celowej polityki Dyrekcji Biblioteki. Przytem trzeba zaznaczyć, że biblioteki zakładowe mają charakter prezencyjny oraz noszą piętno

upodobań dyrektora zakładu lub asystentów. Stąd dużo zależy od specyficznych warunków środowiska.

Szczegółowy obraz statystyczny Biblioteki Państwowej oraz pruskich Bibliotek Uniwersyteckich za rok administracyjny 1932 daje Wolf v. Both (Str. 72—80). Jak ze sprawozdania wynika, rok 1932, mimo szalejącego kryzysu, mimo obcięcia budżetu zwyczajnego przeciętnie o 40⁰/₀, mimo ograniczenia abonamentu czasopism, dla większości bibliotek minął względnie łagodnie. Główne dochody biblioteki zawdzięczają opłatom studenckim od 33⁰/₀ (Getynga) do 70⁰/₀ (Bonn i Marburg). Położenie finansowe bibliotek ogromnie ułatwił spadek produkcji książek (z 24,000 do 21.500 tomów), spadek cen księgarskich do 17⁰/₀ oraz obniżenie niektórych walut obcych, co umożliwiło większą pokupność książek zagranicznych. Na zakup i oprawę książek preliminowano w Bibliotece Państwowej 405.000 RM (1931: 450.000 RM), w Bibliotekach Uniwersyteckich 891.000 RM (1931: 1,106.090 RM). Na ciągi dalsze i czasopisma przeznaczono w Bibliotece Państwowej 115.000 RM (139.000 RM), w Bibliotekach Uniwersyteckich 514.000 RM (608.000 RM). Na oprawę wydano w Bibliotece Państwowej 118.000 RM (137.000 RM) w Bibliotekach Uniwersyteckich 188.000 RM (218.000 RM). Ogółem wpłynęło 310.000 jednostek biblijograficznych; dwie trzecie drogą daru i wymiany. Liczba egzemplarzy obowiązkowych zmniejszyła się w Bibliotece Państwowej z 17.900 na 17.200 tomów. Ilość korzystających w dalszym ciągu wzrasta; w Bibliotece Państwowej z 683.000 na 728.000, w Bibliotekach Uniwersyteckich z 943.000 na 975.000. Na teologów wypada 58⁰/₀, prawników 46⁰/₀, medyków 23⁰/₀, na studentów wydziału filozoficznego 64⁰/₀. Około 61⁰/₀ zamówień załatwiono pomyślnie. W wypożyczaniu zamiejscowem wypożyczono 183.000 (173.000) tomów, a pożyczono 67.000 (64.000) tomów. 9 tablic ilustruje bardzo pięknie rozwój i pracę poszczególnych bibliotek.

Z artykułów opisowych i historycznych wymieniam rozprawy Wendla p. t. *Die abendländischen Handschriften des Serais und ihre Katalogierung* (Str. 2—9), Christa p. t. *Eine neue Handschrift von Meister Eckharts Kommentar zum Johannes-Evangelium* (Str. 10—29). Tautz opisuje niektóre biblioteki półwyspu Indyjskiego oraz Ceylonu (Str. 29—47). Autor przedstawia najważniejsze typy bibliotek, i tak bibliotekę uniwersytecką, publiczną, klasztorną i prywatną księcia indyjskiego. Na wzmiankę zasługuje również mała rozprawka Leyha p. t. *Das neue Gebäude der Schweizer Landesbibliothek* (Str. 47—51) oraz tegoż samego autora obszerniejsza praca o reformie czasopiśmiennictwa p. t. *Die Zeitschriftenreform und das Abkommen von Chicago vom 18 Oktober 1933* (Str. 82—97).

Zeszyt 3 przynosi sprawozdanie z 55 Zjazdu dorocznego American Library Association w połączeniu z posiedzeniem przedstawicieli Międzynarodowego Komitetu Bibliotek (Str. 129—145). Związek Bi-

bljotekarzy Polskich reprezentował Dr Muszkowski z Warszawy, wiceprzewodniczący Związku Bibliotekarzy Polskich.

Na zakończenie omówienia trzeba zanotować bolesny cios, jaki dotknął ogół bibliotekarzy przez śmierć jednego z największych współczesnych bibliotekarzy, emerytowanego generalnego Dyrektora Biblioteki Państwowej w Berlinie Milkaua. Fritz Milkau, urodzony w Lötzten (poskie Lecko) w Prusach Wschodnich w roku 1859, po ukończeniu studjów filologicznych, rozpoczął pierwotnie praktykę nauczycielską; później poświęcił się karierze biblioteczej, pracując od roku 1888 w Bibliotece Uniwersyteckiej w Królewcu, a od roku 1891 w Berlinie z krótką przerwą w Bonn. W latach 1895 i następnych pracował nad katalogiem centralnym bibliotek pruskich. W roku 1899 ukazały się przez niego opracowane *Instruktionen für die alphabetischen Kataloge der Preussischen Bibliotheken*, które po drobnych zmianach w roku 1908 do dziś tworzą podstawę katalogowania alfabetycznego. W roku 1902 został dyrektorem Biblioteki Uniwersyteckiej w Gryfji, w roku 1907 we Wrocławiu. Za jego czasów utworzono specjalny dział literatury slawistycznej. W okresie wojny światowej znalazł się Milkau i na ziemiach polskich; w październiku 1916 roku przystano go do Warszawy, celem uregulowania egzemplarza obowiązkowego. W roku 1921 objął stanowisko generalnego dyrektora biblioteki Państwowej w Berlinie, przeniesiony z dniem 30 września 1925 roku w stan spoczynku. Mimo, że jego działalność naukowa jest ilościowo bardzo skromna, to wyróżnia się jakościowo. Na czoło wysuwa się świetnie napisany artykuł o bibliotekach, umieszczony w *Kultur der Gegenwart* w roku 1906 oraz po mistrzowsku napisana historia Biblioteki wrocławskiej. W ostatnich latach stanął na czele redakcji pomnikowego dzieła p. t. *Handbuch der Bibliothekswissenschaft*. W drugim tomie mieści się jego artykuł *Der Bibliothekar und seine Leute*. Ukazania się trzeciego i ostatniego tomu już się nie doczekł; umarł bowiem dnia 23 stycznia 1934 roku.

Z bogatego działu sprawozdawczego zasługuje jeszcze na krótką wzmiankę dzieło Vorstiusa *Die Katalogprobleme im Spiegel der ausländischen Fachliteratur seit 1930*, Leipzig 1933. (*Sammlung bibliothekswissenschaftlicher Arbeiten*. H. 44) (Str. 105—6). Autor omówił w sześciu rozdziałach (Ogólnie — katalog alfabetyczny. Katalog systematyczny, klasyfikacja dziesiętna — katalog przedmiotowy, druki katalogów) około 170 dzieł, dotyczących powyższych zagadnień. *Jan Baumgart*

KRAJE SKANDYNAWSKIE. Ostatnie roczniki *Nordisk tidskrift för bok-och biblioteksväsen* (XX, 1933 i pierwsza połowa XXI, 1934) zawierają przeważnie prace, dotyczące historii książki, grafiki i piśmiennictwa oraz dziejów bibliotek. Z dziedziny i n k u n a b u l i s t y k i mamy cztery prace I. Collijna, V. Madsena i A. Grape. Collijn omawia jeden z najstarszych druków, związanych z Szwecją *Summarium processus*

canonizacionis b. Katharine de Vadstena, wyd. w Rzymie 1480 r. (str. 1—12), oraz źródła rękopiśmienne, które były podstawą tego wydania. V. Madsen opisuje najstarsze *danicum*, druczek nabyty w r. 1914 przez Król. Bibliotekę w Kopenhadze p. t. *Oratio Domini Philippi Nuvoloni ad Serenissimum Dominum Christiernum Datiae... Regem*, wydany w r. 1474 z okazji pobytu króla Chrystjana I w Mantui (str. 67—72). Z bardzo rzadkiego druku, zachowanego w jedynym egzemplarzu w Oxfordzie w Bodleian Library, *Canon missae* z r. 1458, który zalicza się do najlepszych wytworów najwcześniejszego okresu sztuki drukarskiej i pochodzi z oficyny Fust-Schoeffera, znaleziono 4-tą kartę w księgozbiorze znanego bibliofila Krzysztofa Eichhorna w r. 1933, której opis podaje I. Collijn (XXI, str. 3—8). Wreszcie kilka inkunabułów, które w r. 1922 otrzymała w darze Biblioteka Uniwersytecka w Uppsali, opisuje A. Grape (XXI, str. 31—39). Kilka prac poświęcono nieznanym drukom z XVI w. O. D. Schalin opisuje nieznaną druk szwedzkiej księgi psalmów z r. 1589 wraz z katechizmem, ewangeljami i passją z r. 1590, oraz nowy warjant szwedzkiego psalterza z r. 1536 (str. 131—141, 199—204), I. Collijn nieznaną druk wiedeńskiego drukarza Jana Winterburga (1492—1519), zrabowane w czasie wojny 30-letniej w krajach austriackich i przechowywane obecnie w bibliotece kapitulnej w Strängnäs (str. 111—118), G. Wieselgren nieznaną druk jednokartkowy wydany w Kolonji dnia 16. V. 1517 r. z polecenia legata papieskiego Arcimbolda, który zawiera jego pełnomocnictwa jako komisarza odpustowego na kraje północne (152—160). Z dziedziny o p r a w mamy dwie prace: I. Collijn omawia grupę książek, posiadających oprawy szwedzkiego pochodzenia z pocz. XVI w. z wyciskami wyobrażającymi św. Eryka, Olofa i Knuta (str. 171—185), a nowe przyczynki do tego typu opraw podaje R. Dahlberg (XXI, str. 18—21). Również do historii bibliotek przynoszą ostatnie roczniki nowe materiały. Znany badacz historii bibliotek O. Walde zestawia odszukane przez siebie dzieła z bibliotek dwóch lekarzy z XVI w.: Benedykta Olai, nadwornego lekarza Eryka XIV (str. 206—213) i Jana Coppa lekarza Ferdynanda I, a później w latach 1555—1558 Gustawa Wazy (XXI, str. 51—60). W księgozbiorze tego ostatniego spotykamy jedno *polonicum*: *De morte illustr. D. D. Elizabethae, Reginae Poloniae... Pragae 1545* (por. Estr. XIV, 322). Nawiązując do badań O. Waldego w bibliotece książęcej w Gotha, gdzie odnaleziono część biblioteki Juljusza Echterera, H. Endress z Würzburga opisuje dalsze dzieła z tejże biblioteki i omawia ich oprawy (str. 42—48). Nowe przyczynki do biblioteki Tyho de Brahe podaje F. Kleinschnitzova na podstawie badań przeprowadzonych w bibliotece Clementinum w Pradze (str. 73—97). Nieznany szwedzki exlibris z r. 1597 Ingemara Jönssonsa opisuje A. B. Carlsson (XXI, str. 61—66). Do historii kartografji nowe szczegóły przynosi rozprawa H. Nohrströma, która ustala, że cenny atlas morski Broucknera (*Nouvel atlas*

de marine... Berlin 1749) był ponownie wydany w Hadze w r. 1759, co uszło uwagi badaczy (str. 103—110). Z dziedziny grafiki mamy rozprawę Lotty Pulvermacher z Berlina, która wykazuje związek rycin przedstawiających bajeczne potwory morskie w dziele Jamnitzera *Neu Grotteskenbuch*, wydane w Norymberdze w r. 1610 z pracami włoskiego artysty J. A. Maglioli, który działał w Rzymie w latach około 1580—1610 (str. 98—102).

Z zakresu badań nad rękopisami wymienić należy prace E. Jörgensena, Toni Schmid, A. Nelsona, które przynoszą ciekawe przyczynki do historii Kościoła i literatury krajów skandynawskich we wczesnym średniowieczu (str. 13—30, 31—41, 186—198), oraz O. Wieselgrena, który opisuje sztambuch z końca XVI w., będący własnością szwedzkiego studenta bawiącego na studiach w Niemczech (str. 26—30).

Pierwsze półrocze rocznika XXI, 1934 r., poświęciła redakcja zasłużonemu dla czasopisma wydawcy K. Z. Haeggströmowi z okazji 50-letniej rocznicy urodzin. W związku z tem G. Adde podał przyczynki do historii firmy drukarskiej i wydawniczej Haeggströma w pocz. XIX w., następnie pomieszczono artykuły, przedstawiające działalność dwóch towarzystw, które szczególne położyły zasługi koło podniesienia poziomu zewnętrznej szaty książki, a mianowicie założonemu w r. 1880 w Danji Forening for Boghaandvaerk i w r. 1900 w Szwecji Norsk forening for bokkunst, w których współpracują obok bibliofilów, drukarzy i księgarzy, także artyści (str. 9—12, 13—18).

W dziale recenzji zwracamy uwagę na omówienie przez I. Collijna drugiego tomu biblijografii duńskiej (*Dansk Biblijografi 1551—1600*), który niedawno opuścił prasę.

W Kronice m. i. znajdujemy notatkę o trzecim zjeździe bibliotekarzy krajów skandynawskich w Oslo w d. 24—26 VIII 1933., poświęconym głównie zagadnieniom, dotyczącym bibliotek oświatowych oraz o zjeździe delegatów Międzynarodowej Federacji Biblj. w Chicago w d. 14. X. 1933, w którym brał udział delegat polski Dyr. Muszkowski, wreszcie krótką wzmiankę o urządzonych w Warszawie w listopadzie 1933 r. wystawie «Polska książka za granicą» z krytycznymi uwagami o jej katalogu (*Le livre polonais à l'étranger 1900—1933*, Warszawa 1933).

W. Pocięcha.

KRONIKA.

I. WIADOMOŚCI URZĘDOWE.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA WYZNAŃ RELIGIJNYCH i OŚWIECENIA PUBLICZNEGO z dnia 9 lutego 1934 r. wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych w sprawie bezpłatnego dostarczania druków dla celów bibliotecznych i urzędowej rejestracji.¹

Na podstawie art. 3. ustawy z dnia 18 marca 1932 r. o bezpłatnym dostarczaniu druków dla celów bibliotecznych i urzędowej rejestracji (*Dz. U. R. P.* Nr. 33, poz. 347) zarządza się co następuje:

§ 1. Zarządzający zakładem, w którym druk odbito, powinien równocześnie z wysyłaniem egzemplarzy obowiązkowych do władzy administracji ogólnej dostarczyć po jednym egzemplarzu druku: a) Bibliotece Narodowej w Warszawie, b) bibliotece okręgowej, w którym zakład znajduje się (§ 3).

§ 2. Poza egzemplarzami, wymienionymi w § 1, zarządzający zakładem powinien dostarczyć po jednym egzemplarzu druków: a) bibliotekom uniwersyteckim na ich żądanie, b) Bibliotece Publicznej m. st. Warszawy — druków objętości ponad cztery arkusze oraz wydawnictw periodycznych, ukazujących się raz na tydzień lub rzadziej — z wyłączeniem druków w języku hebrajskim i żydowskim, d) Zakładowi Narodowemu im. Ossolińskich we Lwowie — wszelkich wydawnictw periodycznych, e) Bibliotece Naukowego Towarzystwa im. Szewczenki we Lwowie — druków w języku ruskim (rusińskim).

§ 3. Dla celów rozdziału druków dzieli się państwo na okręgi biblioteczne i ustanawia się jako biblioteki okręgowe: a) Bibliotekę Uniwersytecką w Warszawie dla warszawskiego okręgu bibliotecznego, obejmującego obszar m. st. Warszawy oraz województwa: warszawskie, łódzkie i lubelskie; b) Bibliotekę Jagiellońską w Krakowie dla krakowskiego okręgu bibliotecznego, obejmującego województwa: krakowskie i kieleckie; c) Bibliotekę Uniwersytecką we Lwowie dla lwowskiego okręgu bibliotecznego, obejmującego województwa: lwowskie, stanisławowskie, tarnopolskie i wołyńskie; d) Bibliotekę Uniwersytecką w Poznaniu dla poznańskiego okręgu bibliotecznego, obejmującego województwo poznańskie; e) Książnicę Miejską im. Kopernika w Toruniu dla pomorskiego okręgu bibliotecznego, obejmującego województwo pomorskie; f) Bibliotekę Państwową im. Wróblewskich w Wilnie dla wileńskiego okręgu bibliotecznego, obejmującego województwa: wileńskie, białostockie, nowogródzkie i poleskie; g) Bibliotekę Sejmu Śląskiego w Katowicach dla śląskiego okręgu bibliotecznego, obejmującego województwo śląskie.

§ 4: Nakładca (wydawca) druków, odbitych w całości zagranicą,

¹ *Dziennik Ustaw Rz. P.* Nr. 17 z dn. 2. III. 1934 r., str. 292—293.

a wydanych w Państwie, powinien równocześnie z wysyłaniem egzemplarzy obowiązkowych do władzy administracji ogólnej dostarczyć po jednym egzemplarzu druku: a) Bibliotecę Narodową w Warszawie, b) bibliotecę okręgową tego okręgu bibliotecznego, w którym nakładca (wydawca) ma siedzibę, c) Zakładowi Narodowemu im. Ossolińskich we Lwowie — wszelkich wydawnictw periodycznych.

§ 5. Do druku, odbitego częściowo w kraju, częściowo zaś zagranicą mają zastosowanie postanowienia § 1—3. Jeżeli odbity został częściowo w kilku zakładach krajowych, obowiązek dostarczania druku ciąży na zarządzającym tego zakładu, w którym dokonano ostatnich czynności odbijania.

§ 6. Wszystkie druki powinny być dostarczone do bibliotek na papierze trwałym, nieuszkodzone i w takiej postaci, w jakiej są rozpowszechniane.

§ 7. Osoby, na których ciąży obowiązek dostarczania druku, przesyłają egzemplarze druku bezpośrednio do bibliotek, załączając do nich w dwóch egzemplarzach wykaz według wzoru, ogłoszonego jako załącznik do rozporządzenia niniejszego. Jeden egzemplarz wykazu służy jako potwierdzenie odbioru przez bibliotekę.

§ 8. W wypadkach, gdy obowiązek dostarczenia druku uzależniony jest od żądania biblioteki, żądanie takie powinno być zgłoszone najpóźniej w ciągu sześciu miesięcy od dnia ukazania się druku wprost do osoby obowiązanej do dostarczenia druku.

§ 9. Niestosowanie się obowiązanych osób lub jednostek prawnych do przepisów, zawartych w §§ 1—8 rozporządzenia niniejszego, pociągnie za sobą kary, przewidziane w art. 4 ustawy z dnia 18 marca 1932 r.

§ 10. Utwory muzyczne i druki, określone w ustępie drugim art. 3 ustawy, należy dostarczyć tylko Bibliotece Narodowej w jednym egzemplarzu w trybie §§ 5—7 rozporządzenia niniejszego.

§ 11. Przepisy rozporządzenia niniejszego nie dotyczą druków, sporządzonych na żądanie władz i instytucji państwowych, przeznaczonych do ich użytku służbowego i określonych jako takie przy oddaniu ich zakładom drukarskim do druku.

§ 12. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego:

J. Jędrzejewicz

Załącznik do rozp. Min. W. R. i O. P. z dn. 9 lutego 1934 r.
(poz. 137).

.....
(Nazwa firmy lub osoby wysyłającej)

.....
(adres firmy lub osoby wysyłającej)

W Y K A Z N R. ....

druków przesłanych Bibliotece .....
jako egzemplarz dla celów bibliotecznych i urzędowej rejestracji na
zasadzie ustawy z dnia 18 marca 1932 r. (Dz. U. R. Nr. 33, poz. 347)
i rozporządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego
z dnia 9 lutego 1934 r. (Dz. U. R. P. Nr. 17, poz. 137)

Nr. bie- żący	Autor (Nazwisko i imię)	Tytuł druku	Miejsce i data zakończenia druku	Nakładca lub drukarz	Ilość tomów	Wyso- kość nakładu
1	2	3	4	5	6	7

UWAGA: W rubryce 1 ciągłość numeracji należy utrzymać przez cały rok ka-
lendarzowy. W rubryce 5 należy podać nakładcę, jeśli druki nad-
syła drukarz, drukarza zaś, jeśli druki nadsyła nakładca względnie
wydawca.

.....
(Data i podpis wysyłającego)

.....
(Data otrzymania i pieczęć odbiorcy)

OKÓLNIK MINISTRA WYZNAŃ RELIGIJNYCH I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO Nr. 60 z dnia 9 maja 1934 r. (IV NS-3578/34) w sprawie wykonania rozporządzenia o obowiązkowym egzemplarzu bibliotecznym.

W związku z ogłoszonym w dniu 2 marca 1934 r. (*Dz. U. R. P.* Nr. 17, poz. 137) rozporządzeniem Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 9 lutego 1934 r., wydanem w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych, w sprawie bezpłatnego dostarczania druków dla celów bibliecznych i urzędowej rejestracji, ustalam następujące wytyczne w sprawie wykonania tego rozporządzenia.

I.

Egzemplarze druków, dostarczane Bibliotece Narodowej i bibliotekom okręgowym, należy traktować jako pomniki produkcji wydawniczej na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, które powinny być zachowane dla przyszłych pokoleń.

II.

Pod pojęcie obowiązkowego egzemplarza bibliotecznego podpadają wszelkie wytwory graficzne, odbite lub wydane w Państwie, przeznaczone do rozpowszechnienia. Za rozpowszechnianie druku uważa się również wystawianie go w miejscu publicznie dostępnem.

Nie podpadają pod pojęcie obowiązkowego egzemplarza bibliotecznego:

a) papiery wartościowe (np. losy, akcje, blankiety wekslowe, bony i t. p.),

b) druki, przeznaczone wyłącznie do użytku domowego lub towarzyskiego,

c) do użytku przemysłu, handlu, zawodu,

d) druki artystyczne, mające charakter oryginału,

e) druki wydawane przez władze wojskowe w ich zakresie działania, a przeznaczone do użytku wewnętrznego (służbowego).

Utwory muzyczne bez tekstu słownego i druki artystyczne będą dostarczone w jednym egzemplarzu Bibliotece Narodowej.

Do druków wymienionych pod lit. b) należą np. bilety wizytowe, zawiadomienia ślubne i t. p., zaproszenia na uczyty, bale, rauty i t. p. zebrania prywatne — z wyjątkiem tego rodzaju druków, posiadających wartość artystyczną przez ozdobienie winietami, rysunkami i t. p., lub mających znaczenie piśmiennicze przez zawartość tekstu o charakterze literackim. Kalendarze ściennie (arkuszone i bloczkowe do zrywania) oraz kieszonkowe należy traktować jako egzemplarze biblieczne tylko wówczas, jeżeli posiadają ozdoby artystyczne, lub tekst literacki poza kalendarjum.

Do druków wymienionych pod lit. c) należą np. bilety wstępów, wszelkiego rodzaju formularze (ksiąg handlowych, kwitarjuszy, rachun-

ków, upomnień i t. p.), legitymacje, druki listowe, naklejki i obwoluty na wyroby przemysłowe i t. d. Natomiast podpadają pod pojęcie egzemplarza bibliotecznego te druki związane z przemysłem, handlem i zawodem, które ilustrują działalność gospodarczą i społeczną, jak np. kwestjonariusze, cenniki, sprawozdania, statuty, bilanse, budżety, odezwy, programy działalności, spisy osobowe, komunikaty zawierające informacje o życiu gospodarczym i społecznym, programy obrad, druki reklamowe, zawierające fachowe opisy wytworów przemysłowych i przedmiotów handlowych oraz opinie o nich.

Druki wymienione pod lit. d) należy rozpatrywać nie z punktu widzenia ich treści czy wartości artystycznej, lecz ze względu na sposób ich wykonania i liczbę wytworzonych egzemplarzy. Nie podpadają pod pojęcie egzemplarza bibliotecznego np. plansze pojedyncze, lub zebrane w albumach, wykonane techniką drzeworytową, miedziorytową, akwafortową i innymi, których sporządzenie wymaga bezpośredniego udziału artysty i których skutkiem tego nie wytwarza się w większej ilości. Natomiast druki artystyczne, wykonywane całkowicie lub w znacznej ilości mechanicznie, jak autolitografie, światłodruki, rotograwiury i t. p., wytwarzane w dużej ilości egzemplarzy identycznych (np. karty pocztowe), należy traktować jako obowiązkowe egzemplarze biblioteczne, bez względu na to, czy rozpowszechniane są samoistnie jako plansze, czy też w połączeniu z tekstem. Tylko Biblioteka Narodowa otrzymuje po jednym egzemplarzu w s z e l k i e g o r o d z a j u druków artystycznych, które nie posiadają charakteru oryginału.

Wskazując wyżej, jakie rodzaje druków podpadają pod pojęcie obowiązkowego egzemplarza bibliotecznego, Ministerstwo nie wyczerpuje oczywiście wszystkich przypadków, jakie mogą tu zachodzić.

III.

Biblioteki, otrzymujące bezpłatnie egzemplarz biblioteczny, winny równocześnie spełniać niżej wymienione obowiązki, zależnie od przydzielonych im niniejszym okólnikiem funkcji. Do obowiązków tych należą:

- a) starania o komplet obowiązkowych egzemplarzy bibliotecznych z przydzielonego poszczególnej bibliotece obszaru lub zakresu;
- b) biblioteczne opracowanie otrzymanych egzemplarzy;
- c) współpraca przy rejestracji, bibliografii i statystyce druków;
- d) zapewnienie zachowania egzemplarzy bibliotecznych przez:
  - 1) oprawę, 2) zmagazynowanie, 3) ochronę przed zaginieniem lub uszkodzeniem (zacytaniem);
- e) udostępnienie egzemplarzy bibliotecznych dla nauki.

ad a) Biblioteki, otrzymujące bezpłatnie egzemplarze biblioteczne z przydzielonego im obszaru czy zakresu, mają obowiązek zgromadzenia kompletu odnośnych druków. W tym celu winny ono baczenie

śledzić rynek wydawniczy oraz *Urzędowy Wykaz Druków* i w razie niedostarczenia im należnych druków nieperjodycznych, względnie części druków perjodycznych, reklamować je niezwłocznie, aby — zwłaszcza przy czasopismach, gazetach i drukach ulotnych — uprzedzić wyczerpanie się ich nakładu. Należy przestrzegać, aby wpływające egzemplarze biblioteczne odpowiadały wymaganiom § 6, cytowanego rozporządzenia wykonawczego, mianowicie, aby były dostarczane na papierze trwałym, nieuszkodzone i w takiej postaci, w jakiej są rozpowszechniane, a więc z wszelkimi dodatkami, mapami, tablicami i t. p. oraz w okładkach, względnie oprawie nakładowej. W razie gdyby osoba, lub jednostka prawna, zobowiązana do dostarczania egzemplarza bibliotecznego, obowiązku swego nie spełniła mimo dwukrotnej reklamacji pisemnej, biblioteka winna zwrócić się do właściwej władzy administracji ogólnej o interwencję i ewentualne zastosowanie sankcyj karnych, przewidzianych w art. 4 ustawy z dnia 18-go marca 1932 r. (*Dz. U. R. P.* Nr. 33, poz. 437).

ad b) Biblioteki, otrzymujące obowiązkowy egzemplarz biblioteczny, mają obowiązek bibliotecznego opracowania wpływającego tą drogą do nich materiału. W tym celu należy druki podzielić na b, 1) podlegające w całości zachowaniu lecz niekatalogowane, b, 2) druki podlegające w całości zachowaniu i katalogowaniu.

ad b) 1) Do druków niepodlegających katalogowaniu należą: obwieszczenia władz, nie mające charakteru normatywnego, jak np. ogłoszenia o licytacjach, przetargach, jarmarkach, wpisach szkolnych, loterjach, wojskowych przeglądach koni, wykonaniu wyroku śmierci i t. p. Katalogować natomiast należy takie obwieszczenia, które wprowadzają w życie ustawy, dekryty lub rozporządzenia, np. obwieszczenia w sprawach wyborów do ciał ustawodawczych lub samorządowych, poboru rekruta, podatku, stanu wyjątkowego, sądów doraźnych i t. p.

Nie kataloguje się politycznych druków ulotnych, o ile nie zawierają danych o życiu i programie organizacji politycznej, jak np. zawiadomienia o zebraniach, pochodach, uroczystościach, wezwania do głosowania, do strejku i t. p. ulotki o charakterze lakonicznym. Podlegają zaś katalogowaniu polityczne druki ulotne, zawierające obszerniejszą treść ciągłą, np. odezwy, proklamacje, deklaracje ideowe, instrukcje organizacyjne i t. p.

Do druków niepodlegających katalogowaniu, należą też wydawnictwa reklamowe, jak cenniki (także regionalne), o ile nie zawierają szczegółowych fachowych opisów wymienionych w nich przedmiotów, poważnych opinii o nich lub wskazówek, dotyczących ich wyrobu, względnie używania, poza tem katalogi próbek, wytworów przemysłowych, ulotki, reklamujące przedsiębiorstwa przemysłowe lub handlowe, zawiadomienia o zmianie właściciela lub adresu, o otwarciu filji i t. p.

Nie kataloguje się również pomocy szkolnych, jak mapy kontu-

rowe, obrazy do nauki o przedmiotach, do zoologii, botaniki, geografji it. d., o ile nie są wydane łącznie z tekstem i nie są opracowane naukowo, wzory kaligraficzne i rysunkowe, jak również albumów do marek pocztowych bez tekstu, pocztówek, obrazków dewocyjnych i t. p.

Z druków ulotnych, dotyczących wychowania fizycznego i sportu, kataloguje się regulaminy zawodów, programy kursów, wskazówki do ćwiczeń i t. p. Z druków reklamowych z zakresu turystyki kataloguje się przewodniki, informatory, programy wycieczek i t. p.

Nie podlegają katalogowaniu wszelkiego rodzaju ulotki i afisze, dotyczące zjazdów i zebrań, odczytów i obchodów, kursów szkolnych, wystaw sztuki i innych, widowisk teatralnych, kinematograficznych, cyrkowych, koncertów, popisów i zabaw tanecznych, klepsydry i ogłoszenia o treści religijnej i kościelnej (np. o pielgrzymkach) plakatowe rozkłady jazdy (kolejowe, autobusowe, aeroplanowe) kalendarze kartkowe i ścienne.

ad b, 2) Wszystkie pozostałe druki, podpadające pod pojęcie obowiązkowego egzemplarza bibliotecznego na podstawie wskazówek punktu II niniejszego okólnika, podlegają w całości zachowaniu i katalogowaniu (bibljograficznemu opisywaniu).

Druki niepodlegające katalogowaniu należy opracowywać według postanowień § 178 *Przepisów katalogowania w bibliotekach polskich. I. Alfabetyczny katalog druków*, Warszawa 1934. Dla jednolitości należy materiał zbierać w obrębie poszczególnych lat w następujących grupach rzeczowych: obwieszczenia władz; druki ulotne polityczne; zjazdy, zebrań; odczyty, obchody; kursy i szkoły; wystawy sztuki; wystawy inne; widowiska teatralne; widowiska kinematograficzne; koncerty; popis taneczne, widowiska mieszane i uliczne, cyrk; zabawy taneczne i inne; wychowanie fizyczne, sport; druki reklamowe, w tem oddzielnie plakaty artystyczne; klepsydry, ogłoszenia kościelne; rozkłady jazdy (plakatowe); kalendarze kartkowe i plakatowe.

Na ulotkach, na których nie wydrukowano daty wydania, należy ołówkiem dopisać datę ich nadejścia do biblioteki.

ad c) Biblioteki okręgowe zobowiązane są do współpracy przy urzędowej rejestracji i statystyce druków, którą prowadzi i ogłasza drukiem Instytut Bibliograficzny przy Bibliotece Narodowej. Współpraca ta polega 1) na nadsyłaniu Instytutowi wykazów egzemplarzy bibliotecznych, które do bibliotek nadeszły, oraz 2) na udzielaniu Instytutowi na żądanie wszelkich informacji bibliograficznych, dotyczących druków obowiązkowych danego okręgu.

Wykazy druków otrzymanych powinny być sporządzone na arkuszach formatu kancelaryjnego i zawierać opisy bibliograficzne ściśle przystosowane do zasad, przestrzeganych w *Urzędowym Wykazie Druków*. Wykazy te powinny być kolejno numerowane w obrębie każdego roku kalendarzowego i nadsyłane Instytutowi Bibliograficznemu 1-go

i 15-go każdego miesiąca. Kolejną numerację własną, przechodzącą przez wszystkie wykazy danego roku, winny też posiadać poszczególne opisy bibliograficzne. Osobne wykazy należy sporządzać dla druków nieperiodycznych, osobne dla poloników zagranicznych i osobne dla czasopism. W tych ostatnich należy osobno umieszczać i numerować pozycje dotyczące czasopism nowych i wznowionych, a osobno czasopism zawieszonych. Obok poszczególnych opisów bibliograficznych należy umieszczać odpowiednie hasła indeksowe, według załączonego słownika haseł (zał. 1), oraz podawać liczbę nakładu druku. Kopje wykazów należy przechowywać w aktach biblioteki.

Instytut Bibliograficzny będzie przysyłał bibliotekom na specjalnych formularzach (zał. 2) załatwienia owych wykazów. W rubryce pierwszej będą wyszczególnione numery *Urzędowego Wykazu Druków*, w których ogłoszono opisy druków, nadesłane przez biblioteki, bądź też sporządzone w Instytucie Bibliograficznym na podstawie egzemplarzy obowiązkowych, które nadeszły jednocześnie z opisami bibliotek okręgowych, a dotyczą tych samych druków. O ile który z nadesłanych opisów dotyczyć będzie druku, uznanego za czasopismo, lub za druk niepodlegający katalogowaniu — będzie on pomieszczony w rubryce 5-ej. Rubryka ta, jak również rubryka 2-ga, będą zawierały numery tych pozycji, nadsyłanych Instytutowi, które nie ukażą się w *Urzędowym Wykazie Druków*.

W rubryce 3-ej pomieszczane będą wątpliwości i braki danych bibliograficznych, potrzebnych do prawidłowego opisu druku, a nieuwzględnionych w nadesłanych przez biblioteki opisach. Szybkie i dokładne załatwienie przez biblioteki tych uzupełnień jest bardzo pożądane, gdyż odnośne przepisy będą mogły być umieszczane w *Urzędowym Wykazie Druków* dopiero po otrzymaniu przez Instytut Bibliograficzny potrzebnych szczegółów. Pozycje te, po opublikowaniu ich w *Urzędowym Wykazie Druków*, uwidocznione będą następnie w rubryce 4-ej.

Przy opisywaniu tłumaczeń z obcych języków, ukazujących się w Polsce, należy podawać nazwiska i imiona autorów zagranicznych we właściwej pisowni oraz podawać — o ile to możliwe — tytuły oryginalne.

Dla uzyskania przeglądu poloników zagranicznych, biblioteki powinny — w ramach możliwości — nadsyłać Instytutowi Bibliograficznemu gotowe opisy druków, które zasługiwałyby na zarejestrowanie i ogłoszenie w *Urzędowym Wykazie Druków polskich, lub Polski dotyczących wydanych zagranicą*.

Instytut Bibliograficzny i biblioteki okręgowe winny prowadzić kartotekę drukarni oraz kartotekę wydawców (również niezarejestrowanych w Związku organizacyj księgarskich), ułożone alfabetycznie, z podaniem ostatniego adresu (zob. zał. 3).

Biblioteki okręgowe winny na żądanie Instytutu Bibliograficz-

nego podawać liczbę otrzymanych druków, niepodlegających katalogowaniu, według grup, podanych w punkcie III b 2 niniejszego okólnika.

Biblioteki, otrzymujące obowiązkowy egzemplarz biblioteczny, zobowiązane są do współpracy z Instytutem Biblijograficznym przy wydawnictwach Instytutu, jak biblijografia pięcioletnia, retrospektywna, *Index translationum*, statystyka druków i t. p.

ad d) Biblioteki, wymienione w § 1 oraz w § 2 punkt c), d), e), rozporządzenia wykonawczego, mają obowiązek zapewnić otrzymanym egzemplarzom bibliotecznym zachowanie w całości. W tym celu:

1) winny one zaopatrywać książki i czasopisma przed wydawaniem ich do użytku w trwałe oprawy, przestrzegając przytem, aby wszystkie dodatki, jak tablice, errata, wkładki i t. d. należące do danego druku, oraz oryginalne okładki zostały współoprawione. Broszury, których biblioteki nie mogą oprować, należy przechowywać w kartonowych pudłach.

2) Przechowanie obowiązkowego egzemplarza w magazynach bibliotecznych musi dawać całkowite bezpieczeństwo przed pożarem, kradzieżą, oraz wszelkimi szkodliwymi wpływami, jak wilgoć, nadmiar światła, owady, kurz i t. p.

Ponieważ druki, stanowiące obowiązkowy egzemplarz biblioteczny, mają przetrwać jak najdłużej (por. punkt I niniejszego okólnika), należy chronić je odpowiednio przed zagubieniem i zacytaniem. Z tego względu biblioteki winny ograniczyć wydawanie tych egzemplarzy do użytku poza obrębem ich lokalu, jak również wcielanie ich do księgozbiorów podręcznych.

ad e) Wszystkie biblioteki, otrzymujące obowiązkowy egzemplarz biblioteczny, zobowiązane są do udostępnienia go — jednakże tylko do badań naukowych. Należy zwłaszcza tego przestrzegać w odniesieniu do beletrystyki, czasopism i gazet.

IV.

Kontrolę nad spełnianiem przez biblioteki obowiązków wymienionych w niniejszym okólniku, wykonywa Ministerstwo W. R. i O. P., któremu przysługuje prawo sprawdzania przez swoich delegatów, czy przepisy okólnika są przestrzegane.

Biblioteki, otrzymujące obowiązkowy egzemplarz biblioteczny, winny za każdy ubiegły rok kalendarzowy nadsyłać bezpośrednio Ministerstwu sprawozdanie, które powinno podawać: liczbę osób, zatrudnionych przy pracy nad egzemplarzem obowiązkowym, liczbę otrzymanych i wcielonych do biblioteki egzemplarzy obowiązkowych (wyszczególniając osobno dzieła, tomy, czasopisma i druki niepodlegające katalogowaniu), liczbę wysłanych do Instytutu Biblijograficznego wykazów druków otrzymanych oraz liczbę opisów biblijograficznych, wreszcie liczbę reklamacyj z wyszczególnieniem tych, które nie odniosły skutku.

Sprawozdania te należy nadsyłać najpóźniej do dnia 1 marca następnego roku.

Biblioteki uniwersyteckie, które pełnią równocześnie funkcje bibliotek okręgowych, winny sprawozdania dotyczące administrowania egzemplarzem obowiązkowym nadsyłać Ministerstwu poza normalnymi sprawozdaniami z całokształtu ich działalności, a to ze względu na jednolitą statystykę.

Wytyczne, zawarte w niniejszym okólniku należy stosować od dnia 15 maja 1934 r.

Minister
W. Iędrzejewicz.

Załącznik 1. Hasła Indexu rzeczowego.

Administracja	Dydaktyka	Historja
Adwokatura	Ekonomja	Historja dokumenty
Alkoholizm	Elektrotechnika	Historja nauki pomocnicze
Anatomja	Embrjologia	Hodowla zwierząt
Antropologia	Emigracja	Hutnictwo
Archeologia	Encyklopedje	Hydrografja i hydrologja
Architektura	Estetyka	Informatory
Archiwistyka	Etyka	Jajczarstwo
Astronomja	Farbiarstwo	Jedwabnictwo
Automobilizm	Farmacja	Językoznawstwo i słowniki
Bakterjologia	Filozofja	Kanalizacja i wodociągi
Bankowość i finanse	Fizjologia	Kartografja
Bezrobocie	Fizyka	Kinematografja
Bibliofilstwo	Fotografja	Kolejnictwo i komunikacja
Bibliografja	Garbarstwo	Kosmetyka
Bibliotekarstwo	Gazownictwo	Kościół katolicki
Biografje	Geofizyka	Krajoznawstwo
Biologja	Geografja	Kryminalistyka
Biurowość	Geologja	Kryzys
Botanika	Gorzelnictwo	Księgarstwo
Budownictwo	Gospodarstwo domowe	Księgowość
Ceramika	Gospodarstwo społęcz.	Kultura
Chemja	Górnictwo	Leśnictwo
Cukrownictwo	Grafologia	
Czasopiśmiennictwo	Gry i zabawy	
Demografja	Handel	
Dentystyka	Harcerstwo	
Detektywizm	Higjena	
Drukarstwo	Histologia	

Literatura dla dzieci i młodzieży	Organizacje wyznaniowo-religijne	Skarbowość
Literatura, hist. i krytyka	Oświata	Socjologia
Literatura piękna	Paleontologia	Statystyka
Literatura piękna popularna	Pamiętniki	Stenografia
Literatura popularno-naukowa	Papiernictwo	Szkolnictwo ogólnokształcące
Lotnictwo	Piłsudski Józef	Szkolnictwo wyższe
Ludoznawstwo	Piwowarstwo	Szpitalnictwo
Łowiectwo	Poczta, telegraf i telefon	Sztuka
Małżeństwo	Podręczniki i pomoce szkolne	Taniec
Maszynoznawstwo	Podróżnictwo	Teatr
Matematyka	Polityka	Technika
Medycyna	Pomorze i morze	Technologia
Medycyna popularna	Pożarnictwo	Teologia
Metalurgia	Prawo	Topografia
Meteorologia	Przemysł	Towaroznawstwo
Miernictwo	Przemysł artystyczny	Towarzystwa i zjazdy naukowe
Mineralogja	Przędzalnictwo i tkactwo	Ubezpieczenia
Mitologia	Przyrodoznawstwo	Urbanistyka
Mleczarstwo	Psychologia	Uzdrowiska
Młynarstwo	Psychotechnika	Weterynarja
Mniejszości narodowe	Pszczelnictwo	Wiedza tajemna
Modlitewniki	Publicystyka	Więziennictwo
Muzealnictwo	Radjo	Wojskowość
Muzyka	Religja	Wolnomularstwo
Nauka, organizacja i historia	Regjonalizm	Wychowanie
Niemcy	Roboty publiczne	Wychowanie fizyczne
Obrona powietrzna i przeciwgazowa	Roboty ręczne	Wymowa
Ochrona pracy	Rosja Sowiecka	Wystawy
Ochrona przyrody	Rolnictwo	Zoologia
Ochrona zabytków	Rybactwo	Związki zawodowe i organizacje społeczne
Ogrodnictwo	Rzemiosła	Żegluga
Opieka społeczna	Samorządy	Życie międzynarodowe
Organizacja pracy	Sądownictwo	Żydzi
	Sport	
	Spółdzielczość	

Załącznik 2

BIBLIOTEKA NARODOWA
Warszawa, ul. Rakowiecka 6

dn. .... 193...

Nr .....

Do Biblioteki

w .....

Załatwienie Spisu .....

..... 1933

Wydrukowano w U. W. D.		Spóźnione odłoż. do Bibl. pięciol.	Wątpliwe do wyjaśnienia	Wydruk. w UWD z poprzed. spisów po wyjaśnieniu		Wyłączono jako	
poz. spisu	Nr. UWD.			poz. spisu	Nr. UWD.	druk perjod.	druk nie- podlegający katalogo- waniu

Załącznik 3

Częstochowa
Drukarnia Udziałowa, Al. P. Marji 41.
(Właśc. Marjan Nowicki).

Nowicki Marjan, zob. Drukarnia Udziałowa.

WPROWADZENIE W ŻYCIE PRZEPISÓW KATALOGOWANIA. Ministerstwo W. R. i O. P. w piśmie z d. 13. IV. b. r. Nr. IV NS-3970/34 rozesłało do Biblioteki Narodowej oraz do bibliotek szkół wyższych następujący okólnik.

W związku z okólnikiem Pana Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Nr. IV NS-2902 z dnia 27 marca 1934 r., zarządzającym stosowanie w bibliotekach państwowych podległych Ministerstwu W. R. i O. P. nowych przepisów alfabetycznego katalogowania, Ministerstwo poleca co następuje:

Karty, sporządzane według nowych przepisów, należy włączać do katalogu dotychczasowego, a nie tworzyć z nich osobnego katalogu — z tem, że te nowe karty będą odpowiednio wyróżnione, np. zapomocą gwiazdki czy innego znaku.

Biblioteki, używające do celów katalogowych wyciętych pozycji z *Urzędowego Wykazu Druków*, winny tak uzyskane opisy katalogowe przystosować do nowej instrukcji przez zaopatrzenie ich w odpowiednie hasła, podkreślenia i inne uzupełnienia, pisząc ponadto obowiązujące odsyłacze i inne karty pomocnicze.

O ile możliwości należy też równocześnie z wprowadzeniem nowej instrukcji przystąpić do odpowiedniego przekształcenia dotychczasowego katalogu alfabetycznego, postępując etapami, systematycznie, od zmian najpilniejszych do mniej ważnych. Zależać to będzie od stopnia rozbieżności dotychczasowych metod katalogowania w poszczególnych bibliotekach od nowych przepisów i Ministerstwo oczekuje przedstawienia mu przez dyrekcje bibliotek do dnia 15 maja 1934 r. planu przekształcenia katalogu, jak również wykazu dotychczasowych odchyień od nowej instrukcji i stałego informowania o stopniowym likwidowaniu tych odchyień.

Ministerstwo zwraca wkońcu uwagę, że wprowadzenie w życie nowych przepisów katalogowania pociągnie za sobą pewne zmiany nietylko w samym katalogu alfabetycznym lecz również w innych spisach zawartości biblioteki, jak w księdze wpływów (akcesji), inwentarza i t. d. Dotychczas bowiem w niektórych bibliotekach wpisywano pewne dane na kartkach katalogu alfabetycznego (np. oprawę, cenę, firmę dostarczającą dany druk i t. p.), które w nowym katalogu nie będą uwzględnione.

Naczelnik Wydziału *J. Stypiński*

MIANOWANIE. Pismem z dn. 24. I. 1934, Pan Prezydent Rzeczypospolitej mianował p. Stefana Dembego, Naczelnika Wydziału w Ministerstwie W. R. i O. P. dyrektorem Biblioteki Narodowej.

RUCH SŁUŻBOWY. W *Dzienniku Ustaw Rzpl. Pol.* z dn. 30 grudnia 1933, nr. 102, ukazało się rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 grudnia tegoż roku o ustanowieniu tabeli stanowisk we władzach, urządach, zakładach i instytucjach państwowych (poz. 780), tudzież o zasadach zaszeregowania funkcjonarjuszów państwowych do

grup uposażenia i automatycznego przechodzenia nauczycieli do wyższych grup uposażenia (poz. 781). Konsekwencją tych rozporządzeń było przeszeregowanie funkcjonariuszów państwowych dokonane z dniem 1-go lutego 1934 r., które w bibliotekach uniwersyteckich przedstawia się jak następuje:

Biblioteka Jagiellońska w Krakowie.

1. Dr Edward Kuntze, dyr. biblj. w IV st. sł., obecna grupa upos. V (kierownik biblioteki).
2. Dr Wojciech Gielecki, bibliotekarz w VI st. sł., obecna grupa upos. VII.
3. Dr Józef Burmistrz, bibliotekarz w VI st. sł., obecna grupa upos. VII.
4. Dr Aleksander Birkenmajer, bibliotekarz w VI st. sł., obecna grupa upos. VI.
5. Dr Kazimierz Dobrowolski, bibliotekarz w VI st. sł., obecna grupa upos. VI.
6. Dr Władysław Pocięcha, bibliotekarz w VII st. sł., obecna grupa upos. VII.
7. Dr Zofja Ameisenowa, adjunkt biblj. w VIII st. sł., obecna grupa upos. VIII (asystent biblj.).
8. Dr Karol Piotrowicz, adjunkt biblj. w VIII st. sł., obecna grupa upos. VIII (bibliotekarz).
9. Dr Adam Bar, adjunkt biblj. w VIII st. sł., obecna grupa upos. VIII (bibliotekarz).
10. Dr Zofja Ciechanowska, adjunkt biblj. w VIII st. sł., obecna grupa upos. IX (asystent biblj.).
11. Stefan Marczyński, asesor w VII st. sł., obecna grupa upos. VII (podreferendarz).
12. Helena Lipska, asesor w VIII st. sł., obecna grupa upos. VIII (asystent biblj.).
13. Gustaw Schmager, sekretarz w IX st. sł., obecna grupa upos. X (sekr. adm.).
14. Dr Wanda Dobrowolska, sekretarz w IX st. sł., obecna grupa upos. X (adjunkt biblj.).
15. Mieczysław Demetrykiewicz, sekretarz w X st. sł., obecna grupa upos. X (sekr. adm.).
16. Kazimiera Tatarowiczówna, prac. kontr. w XI st. sł., obecna grupa upos. XI (sekr. adm.).
17. Józef Samogyi, prac. kontr. w XI st. sł., obecna grupa upos. XI (sekr. adm.).

Biblioteka Uniwersytecka we Lwowie.

1. Dr Rudolf Kotula, dyr. biblj. w V st. sł., obecna grupa upos. V (kierownik biblj.).

2. Dr Franciszek Smolka, bibliotekarz w VI st. sł., obecna grupa upos. VI.
3. Dr Anna Jędrzejowska, bibliotekarz w VI st. sł., obecna grupa upos. VII.
4. Dr Eustachy Gaberle, bibliotekarz w VII st. sł., obecna grupa upos. VII.
5. Dr Marjan Des Loges, bibliotekarz w VII st. sł., obecna grupa upos. VII.
6. Dr Paweł Rybicki, adjunkt biblj. w VIII st. sł., obecna grupa upos. IX (asystent biblj.).
7. Adam Bocheński, sekretarz w IX st. sł., obecna grupa upos. IX (sekr. adm.).
8. Dr. Walerjan Preisner, sekretarz w IX st. sł., obecna grupa upos. IX (sekr. adm.).
9. Dr. Józef Mayer, sekretarz w IX st. sł., obecna grupa upos. IX (sekr. adm.).
10. Dr Henryk Wrażej, sekretarz w IX st. sł., obecna grupa upos. IX (sekr. adm.).
11. Dr Beatrycze Żukotyńska, sekretarz w X st. sł., obecna grupa upos. X (sekr. adm.).
12. Marja Cieńska, kancelistka w XI st. sł., obecna grupa upos. XI (pomocnik kancelaryjny).
13. Dr. St. Mękowski, bibliotekarz w VI st. sł., nie został przeseregowany, ponieważ przebywa od 3 lat na bezpłatnym urlopie dla wykonywania mandatu poselskiego.

Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu.

1. Dr Stefan Wierczyński, dyr. biblj. w V st. sł., obecna grupa upos. VI (kierownik biblioteki).
2. Dr Ludwika Dobrzyńska-Rybicka, bibliotekarz w VI st. sł., obecna grupa upos. VII.
3. Dr Bożenna Szulc-Golska, bibliotekarz w VI st. sł., obecna grupa upos. VII.
4. Dr. Zofja Kawecka, adjunkt biblj. w VIII st. sł., obecna grupa upos. VIII (bibliotekarz).
5. Dr Ludwik Posadzy, adjunkt biblj. w VIII st. sł., obecna grupa upos. VIII (bibliotekarz).
6. Dr Kazimierz Zieliński, adjunkt biblj. w VIII st. sł., obecna grupa upos. VIII (bibliotekarz).
7. Mgr. Jan Baumgart, adjunkt biblj. w VIII st. sł., obecna grupa upos. IX (bibliotekarz).
8. Karol Entress, sekretarz w IX st. sł., obecna grupa upos. IX (sekr. biblj.).
9. Aniela Koehlerówna, sekretarz w IX st. sł., obecna grupa upos. IX (sekr. biblj.).

10. Halina Alkiewiczówna, sekretarz w IX st. sł. obecna grupa upos. IX (sekr. biblj.).
11. Zofja Retz, sekretarz w IX st. sł., obecna grupa upos. IX (sekr. biblj.).
12. Władysława Wróblewska, sekretarz w IX st. sł., obecna grupa upos. IX (sekr. biblj.).
13. Antonina Spsychalska, sekretarz w IX st. sł., obecna grupa upos. IX (sekr. biblj.).
14. Jan Spsychalski, sekretarz w IX st. sł., obecna grupa upos. IX (sekr. biblj.).
15. Marja Postępska, sekretarz w IX st. sł., obecna grupa upos. IX (sekr. biblj.).
16. Marja Golska, sekretarz w X st. sł., obecna grupa upos. X (sekr. adm.).
17. Marja Szczerbińska, sekretarz w X st. sł., obecna grupa upos. X (sekr. biblj.).
18. Marja Oborska, sekretarz w X st. sł., obecna grupa upos. X (sekr. biblj.).
19. Mgr. Jan Miśkowiak, sekretarz w X st. sł., obecna grupa upos. X (sekr. biblj.).

Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie.

1. Dr Stefan Rygiel, dyrektor biblj. w V st. sł., obecna grupa upos. VI (kierownik biblj.).
2. kand. n. hist. Antoni Dobrowolski, bibliotekarz w VI st. sł. obecna grupa upos. VI.
3. Dr Bolesław Olszewicz, bibliotekarz w VI st. sł., kontr. obecna grupa upos. VI, etat.
4. Mgr. praw Aleksandra Stanisławska, bibliotekarz w VII st. sł., obecna grupa upos. VIII.
5. Wanda Lubecka, asesor biblj. w VIII st. sł., obecna grupa upos. VIII (podrefendarz).
6. Mgr. Zygmunt Nowakowski, adjunkt biblj. w VIII st. sł., obecna grupa upos. VIII (bibliotekarz).
7. Jan Kossonoga, adjunkt biblj. w VIII st. sł., kontr. obecna grupa upos. IX.
8. Dr Stanisława Sawicka, adjunkt biblj. w VIII st. sł., obecna grupa upos. VIII.
9. Henryka Fokczyńska, sekretarz biblj. w IX st. sł., obecna grupa upos. IX (sekr. adm.).
10. Felicja Jaworowska, sekretarz biblj. w IX st. sł., obecna grupa upos. IX (sekr. adm.).
11. Stanisława Kozińska, sekretarz biblj. w IX st. sł., obecna grupa upos. IX (sekr. adm.).

12. Stanisława Zubowiczowa, sekr. biblj. w IX st. sł., obecna grupa upos. IX (sekr. adm.).
13. Anna Szpilrajnowa, sekretarz biblj. w IX st. sł., obecna grupa upos. X (sekr. adm.).
14. Jadwiga Giemzówna, sekretarz biblj. w X st. sł., obecna grupa upos. X (sekr. adm.).
15. Stanisława Nelkenowa, sekretarz biblj. w X st. sł., obecna grupa upos. X. (sekr. adm.).
16. Abs. dypl. Kazimierz Włodarczyk, sekretarz biblj. w X st. sł., obecna grupa upos. X (sekr. adm.).
17. Małgorzata Zakrzewska, sekretarz biblj., w X st. sł., obecna grupa upos. X (sekr. adm.).
18. Mgr. Kazimierz Mączyński, prac. kontr. w X st. sł., obecna grupa upos. X.
19. Józef Pękalski, prac. kontr. w X st. sł., obecna grupa up. X.
20. Marja Dąbrowska-Ziółkowska, kancelistka w XI st. sł., obecna grupa upos. XI.
21. Halina Godlewska, kancelistka w XI st. sł., obecna grupa upos. XI.
22. Bronisława Pawłowska, kancelistka w XI st. sł., obecna grupa upos. XI.
23. Tadeusz Jaroszewski, prac. kontr. w X st. sł., obecna grupa upos. XI.

Biblioteka Uniwersytecka w Wilnie.

1. Dr Adam Łysakowski, dyr. biblj. w V st. sł., obecna grupa upos. VI (kierownik biblioteki).
2. Stanisław Lisowski, bibliotekarz w VI st. sł., obecna grupa upos. VII.
3. Mikołaj Dzikowski, bibliotekarz w VII st. sł., obecna grupa upos. VIII.
4. Michał Brensztejn, bibliotekarz w VIII st. sł., obecna grupa upos. VIII.
5. Dr Michał Ambros, adjunkt biblj. w VIII st. sł., obecna grupa upos. VIII (kontr. asystent biblj.).
6. Dr Stefan Burhardt, adjunkt biblj. w VIII st. sł., obecna grupa upos. VIII (prow. asystent biblj.).
7. Dr Helena Hleb-Koszańska, asystent biblj. w IX st. sł., obecna grupa upos. X (prow. asystent biblj.).
8. Anastazja Buchowiecka, sekretarz w X st. sł., obecna grupa upos. X (prow. sekr. adm.).
9. Filomena Jurewiczówna, sekretarz w X st. sł., obecna grupa upos. X (prow. sekr. adm.).
10. Marja Kotwiczówna, sekretarz w IX st. sł., obecna grupa upos. X (podreferendarz).

11. Marja Pawłowska, sekretarz w X st. sł., obecna grupa up. X (podreferendarz).
12. Włodzimierz Piotrowicz, sekretarz w IX st. sł., obecna grupa upos. VIII (podreferendarz).
13. Marja Popowska, sekretarz w IX st. sł., obecna grupa up. IX (podreferendarz).
14. Anna Ptaszyńska, sekretarz w X st. sł., obecna grupa up. X (podreferendarz).
15. Stanisława Sadowska, sekretarz w IX st. sł., obecna grupa upos. IX (podreferendarz).
16. Romana Stefanowska, sekretarz w IX st. sł., obecna grupa upos. IX (podreferendarz).

II. Z ŻYCIA BIBLIOTEK.

WOBEC NOWEJ INSTRUKCJI ALFABETYCZNEGO KATALOGOWANIA. Nowe przepisy alfabetycznego katalogowania¹ stały się faktem, z którym biblioteki państwowe muszą się liczyć (od 1-go czerwca 1934 będą obowiązywały we wszystkich bibliotekach podległych Ministerstwu W. R. i O. P.), a który zapewne i w bibliotekach niepaństwowych odegra pewną rolę, o ile te ostatnie biblioteki uznają, że dla ujednostajnienia zasad katalogowania w bibliotekach polskich wogóle — warto odstąpić od metod dotychczasowych, nawet z pewnemi ofiarami. Wobec tego należy zastanowić się nad wprowadzeniem w życie powyższych przepisów.

Przedewszystkiem trzeba mieć na uwadze dwa sposoby tworzenia katalogów alfabetycznych w naszych bibliotekach, mianowicie przez wycinanie i naklejanie na kartach katalogowych odpowiednich pozycji *Urzędowego Wykazu Druków*, oraz za pomocą pisania (ręcznie czy na maszynie) kart katalogowych. W pierwszym przypadku opisy katalogowe nie będą we wszystkich szczegółach odpowiadać nowym przepisom, to też powstaną stąd nieuniknione na razie różnice w opisach katalogowych, dopóki nie będzie można *U. W. D.* przekształcić na wydawnictwo czysto bibliograficzne i wydawać obok niego drukowane karty katalogowe. Na razie biblioteki, używające do celów katalogowych pozycji *U. W. D.*, winny tak uzyskane opisy katalogowe przystosowywać do instrukcji przez zaopatrywanie ich w odpowiednie hasła, podkreślenia i inne uzupełnienia, pisząc ponadto obowiązujące odsyłacze i inne karty pomocnicze.

Skolei zastanowić się trzeba nad «współżyciem» w katalogu nowych opisów z dawnymi. Tworzenie z nowych kart osobnego katalogu wydaje mi się mniej celowe, niż włączanie ich od razu do katalogu dotychczasowego — z zastrzeżeniem, że te nowe karty będą odpowiednio wyróżnione, n. p. zapomocą gwiazdki czy jakiegoś innego znaku.

Przystosowanie dawnych kart do nowych przepisów będzie mogło postępować bardzo powoli, a to skutkiem szczupłej liczby pracowników bibliotecznych. Zależec też to będzie od stopnia rozbieżności dotychczasowych metod katalogowania w poszczególnych bibliotekach z nową instrukcją i musi iść systematycznie, etapami, od zmian najpilniejszych do mniej ważnych. Pierwszą pracą będzie zapewne przeszerogowanie kart w katalogu; mam tu na myśli układ kart dotyczących tego samego autora, względnie noszących to samo hasło tytułowe. Po tem pójdzie ujednostajnienie nazw osobowych (n. p. polska forma imion świętych i panujących, nazwisko ostatnio obowiązujące) — a przy hasłach tytułowych pierwszy rzeczownik w mianowniku, zamiast

¹ *Przepisy katalogowania w bibliotekach polskich. I. Alfabetyczny katalog druków.* Warszawa 1934, Nakładem Biblioteki Narodowej.

1-go wyrazu tytułu, oraz uwzględnianie dalszych współczynników szeregowania w porządku ich mechanicznej kolejności bez opuszczeń i t. p. Ważnem jest też zastosowanie alfabetu łacińskiego a nie polskiego, lub międzynarodowego jako podstawy układu kart.

W dalsze szczegóły przekształcania katalogów wchodzić tu nie mogę, wskażę tylko przykładowo na niektóre, n. p. na potrzebę wprowadzenia nowych typów kart katalogowych, jakich się dotychczas nie używało; na odpowiednie traktowanie druków przy wyborze hasła — czy to autorskiego czy też tytułowego, a dalej na konieczność odpowiedniego uwzględniania autorstwa w ścisłym słowa znaczeniu w rozszerzonym pojęciu, autorstwa wątpliwego i spornego, wreszcie ukrytego. Następnie forma odpisu tytułu, jego skracanie, względnie uzupełnianie, powtarzanie w nim wyrazów użytych jako hasła, oznaczanie formatu bibliograficznego i bibliotecznego; wreszcie n. p. traktowanie wydań Pisma świętego, całe katalogowanie uproszczone i szczególne, zwłaszcza pism szkolnych i sprawozdań towarzystw. Ważnym problemem jest również katalogowanie czasopism, które obok sposobu nakazanego w instrukcji w wielu bibliotekach będą niewątpliwie opracowywane szczegółowiej, na odmiennych kartach, w odrębnych katalogach.

Mimo wszystko należy liczyć się z tem, że w każdej bibliotece — mam nadzieję przejściowo — będą musiały istnieć pewne odchylenia od instrukcji. Nie będą one groźne, jeżeli będą skodyfikowane i podane do wiadomości zainteresowanym zarówno bibliotekarzom jak czytelnikom. Będzie też trzeba przestrzegać podawania do wiadomości stopniowego likwidowania tych odchyień.

Wprowadzenie w życie nowej instrukcji pociągnie za sobą zmiany nietylko w samym katalogu alfabetycznym lecz również w innych spisach zawartości bibliotek, jak w książce wpływów (akcesji), inwentarzu i t. d. Dotychczas bowiem w niektórych bibliotekach wpisywano pewne dane na kartach katalogu alfabetycznego (n. p. oprawę, cenę, firmę dostarczającą i t. p.), które w nowym katalogu nie będą uwzględniane.

Instrukcja jest suchym kodeksem przepisów, które w wielu wypadkach wymagają odpowiedniej interpretacji. W pierwszym rzędzie powołanym i zobowiązanym jest do tego redaktor instrukcji. Zdając sobie z tego sprawę, zamierzam opracować podręcznik alfabetycznego katalogowania, który obok szczegółowego komentarza i o wiele większego wyboru przykładów podawałby możliwie wszelkie informacje i pomoce mogące przydać się katalogującemu, jak słownik bibliotekarskich terminów technicznych, spisy bibliografij, biografij, tablic chronologicznych i t. d. Pracę tę obliczam mniejwięcej na jeden rok. Tymczasem zaś — dla dobra sprawy — byłoby pożądane, aby katalogujący co pewien czas nadsyłali na moje ręce wykazy wątpliwości i trudności, jakie im się nasuwają.

J. Grycz

EKSLIBRIS BIBLIOTEKI UNIWERSYTECKIEJ W WILNIE wykonał w r. 1933 artysta malarz Jerzy Hoppen. Tarcza na orle mieści herb Stefana Batorego «Wilcze kły»; korona z czasów Batorego według pieczęci; w otoku łańcuch rektorski według projektu Ferdynanda Ruszczyca z godłami sześciu Wydziałów Uniwersytetu Wileńskiego.

BIBLIOTEKA
UNIWERSYTECKA
W WILNIE

Podajemy tu reprodukcję cynkograficzną. Prócz niej posiada Biblioteka wykonany przez Hoppena miedzioryt ekslibrisu, równy w układzie, z odmianą jednego szczegółu (berło z wyobrażeniem postaci St. Batorego).

WYSTAWA «KSIĄŻKA W TORUNIU». Z okazji jubileuszu 700-lecia nadania praw gminy miejskiej otwarto w Toruniu dn. 4-go czerwca 1933 r., w salach Muzeum miejskiego w Ratuszu wielką wystawę historyczną: «Siedemset lat Torunia». Składały się na nią zabijki toruńskie w zakresie sztuki i dawnej kultury mieszczańskiej, jak

również przedmioty archiwalne oraz książki i rękopisy związane z dziejami miasta. Wystawę zamknięto z dn. 31 grudnia 1933 r.

Dwie sale na tej wystawie zajął dział specjalny: «Książka w Toruniu» zorganizowany przez Dyрекcję Książnicy miejskiej im. Kopernika w Toruniu. Ekspozyty pochodziły z własnych zbiorów, względnie były wypożyczone z Biblioteki Narodowej, Ord. Krasińskich, Uniwersyteckiej w Warszawie, Kapitulnej w Gnieźnie, Kórnickiej, XX. Czartoryskich w Krakowie, Tarnowskich w Suchej, Baworowskiego we Lwowie, ś. p. Walentego Fiałka, drukarza w Chełmnie oraz z zagranicznych: Biblioteki miejskiej w Elblągu oraz Sächsische Landesbibliothek w Dreźnie.

Czasy najdawniejsze reprezentowały rękopisy XIV—XVI w., pochodzące niegdyś z księgozbioru OO. Franciszkanów toruńskich, znajdujące się obecnie w Książnicy im. Kopernika, z rękopisem staropolskich kazań Paterka na czele. Wystawione inkunabuły składały się z książek, które współcześnie dostały się do Torunia, część z nich należała w XVII—XVIII stuleciach do biblioteki kolegium OO. Jezuitów w Toruniu. Osobne gabloty były poświęcone iluminacjom na inkunabułach, wykonanym przez anonimowych minjaturzystów toruńskich schyłku XV wieku oraz iluminowanym humanistycznym rękopisom włoskim XV w., przywiezionym do Torunia w drugiej połowie XVI stulecia (Korwinjana toruńska znakomitego minjaturzysty florenckiego Attavante i rękopis Satyr Juwenala wykonany w Paryżu).

Druki toruńskie składały się z przedstawionych chronologicznie prac wszystkich drukarzy toruńskich od r. 1569 aż do początku wojny światowej z pierwszym Stanisławem Worffschaufflem na czele i jego pierwszą, drukowaną w Toruniu książką *Assertiones* Erazma Glicznera. Pokazano dalej druki oficyny Jana Glicznera w Grodzisku wielkopolskim, która prawdopodobnie była dalszym ciągiem drukarni toruńskiej. Dalej mieściły się prace Melchjora Neringa z okresu grodziskiego i toruńskiego, następnie zaś druki jego następców: Andrzeja Kotenjusa, Augustyna Ferbera ojca, F. Schnellboltza, M. Karnalla, J. Coepselliusza, Chr. Bekka, J. B. Bresslera i późniejszych typografów, t. j. prace oficyny gimnazjum i Senatu toruńskiego. Specjalne witryny posiadali wybitny pisarz polski protestancki Piotr Artomius (dzieła i książki z jego biblioteki), znany poeta, sekretarz miejski Jan Rybiński (dzieła i autograf — list do Rady miejskiej) oraz jeden z najwybitniejszych toruńczyków burmistrz Henryk Strobant (dzieła, autografy, książki z jego biblioteki, opatrzone rękopiśmiennymi dedykacjami autorów). Zgromadzone były również książki i rękopisy XVI i XVII—XVIII w. związane ze słynnym protestanckim gimnazjum torunskim (ustawy, dysertacje, dzieła i autografy profesorów, podręczniki używane w szkole). W jednej z sal, w części poświęconej Mikołajowi Kopernikowi, ozdobionej portretem olejnym astronoma z XVI w. (własność gimnazjum męskiego) oraz sztychami i rysunkiem z jego podobizną, wystawiono

w gablocie kilka medali i szereg (m. in. trzy pierwsze) wydań epokowego dzieła o obrotach ciał niebieskich, wszystkie ze zbiorów Książnicy. Gablota z najstarszemi polskimi kancjonałami toruńskimi oraz innymi modlitewnikami polskimi i niemieckimi przedstawiała się interesująco ze względu na znaczenie miasta, jako centrum dawnego protestantyzmu polskiego. Wśród książek końca XVII i początku XVIII w. osobną pozycję stanowiły nakłady wybitnego księgarza toruńskiego J. Chr. Laurera, którego działalność wydawnicza posiada piękną kartę w dziejach książki w Polsce. W dziale wieku XVIII wystawiono m. in. wszystkie «uczone» czasopisma toruńskie, w wieku XIX portrety i dzieła znakomitych toruńczan S. B. Lindego i Fryd. Skarbka (m. in. autograf wiersza Skarbka jako ucznia, skierowany do nauczyciela Lindego — dar jubileuszowy p. dyr. St. Dembego), wszystkie trzy wydania toruńskie *Pana Tadeusza Mickiewicza*, które ukazały się nakładem i drukiem księgarni E. Lambecka. Wystawione różne druki polskie, tłoczone w drukarniach Lambecka Józefa, później Sylwestra Buszczyńskiego na przestrzeni przeszło półwiekowej, oglądano jako nieocenione dokumenty polskości Pomorza w okresie odrodzenia narodowego. Utwory p. Wilkońskiej, J. Szujskiego, T. Lenartowicza i in. drukowane w Toruniu, świadczyły o łączności kultury miasta w drugiej połowie XIX w. z polskim życiem literackim. Nowsza prasa toruńska jak polska tak niemiecka, z *Gazetą Toruńską* na czele, kaszubskie utwory H. Derdowskiego, różne publikacje naukowe, wreszcie piękne pod względem typograficznym wydanie toruńskie i rękopis (własność p. Broniś. Hozakowskiego w Toruniu) *Ślubów* St. Przybyszewskiego, ucznia gimnazjum toruńskiego, dopełniały całości obrazu.

Z dawnych opraw gotyckich i renesansowych zostały wystawione m. in. prace pierwszego znanego warsztatu introligatorskiego Macieja Hadebera, czynnego w latach 1479—1490 oraz oprawy biblijopoli Stanisława Rejmana, działającego w latach 1554—1572, po raz pierwszy w nauce ujawnione na wystawie. Nowsze introligatorstwo początku XIX w. reprezentowały prace F. Lehmana.

W listopadzie urządzono w ramach ogólnej wystawy specjalny dział poświęcony Odsieczy Wiedeńskiej (sztychy, dokumenty, druki wyłącznie pomorskie), a następnie dział pamiątek po lekarzach toruńskich (dzieła drukowane, dokumenty, portrety).

W związku z jubileuszem i wystawą ukaże się znajdująca się obecnie w druku monografia podpisanego: *Książka w Toruniu do r. 1793. Zarys dziejów*, w pracy zbiorowej *Dzieje Torunia* i w osobnej odbitce.

Z. Mocarski.

Z E S T A W I E N I E
BUDŻETÓW, ILOSTANU KSIĘGOZBIORÓW, PERSONALU I STANU CZYTELNICTWA
W BIBLIOTEKACH URZĘDÓW PAŃSTWOWYCH W WARSZAWIE

Nr.	1 BIBLIOTEKA	2 Budżet			3 ILOSTAN KSIĘGOZBIORU			4 PERSONAL			9 Ilość urzęd- ników	10 STAN CZYTELNICTWA		
		Książki	Pisma perjo- perjo- dyczne	Dublety	kierow- niczy	pomoc- niczy	funkc- cyj.	Biblioteka		Czytelnia				
								Ilość czy- telników (zgłoszeń)	Wypo- życzeń			Ilość odwie- dzin		
1.	Centralna Wojskowa	28.500	239.000	252	2.000	1	8	5	—	—	6000	10800		
2.	Sejmu i Senatu	35.000	23.582	675	8.898	1	7	10	555	—	—	—		
3.	Ministerstwa Spraw Wewnętrznych	2.500	20.000	230	1.000	1	3	1	—	2380	5163	633		
4.	» Spraw Zagranicznych	24.000	18.000	87	—	1	1	1	—	—	—	—		
5.	» Sprawiedliwości . . .	13.500	20.000	240	—	1	1	1	175	1209	2924	—		
6.	» W. R. i O. P.	12.000	18.200	281	—	1	2	1	260	—	348	3965		
7.	» Skarbu	27.000	12.000	77	—	1	2	1	452	—	3000	—		
8.	» Przem. i Handlu . . .	18.490	6.374	118	2.355	—	1	1	241	—	—	—		
9.	» Opieki Społecznej . . .	7.380	19.000	362	5.000	1	2	1	240	—	—	—		
10.	» Roln. i Ref. Rolnych	12.000	14.000	98	—	1	1	1	259	—	—	—		
11.	» Komunikacji	12.000	10.963	164	—	1	3	—	528	—	557	—		
12.	» Pocht i Telegrafów . .	20.000	2.507	102	—	—	1	—	192	—	—	—		
13.	Najwyższej Izby Kontroli	6.000	2.205	34	—	—	1	—	—	—	—	—		
14.	Prezydium Rady Ministrów	10.000	3.320	32	—	—	1	1	55	—	—	—		
15.	Głównego Urzędu Statystycznego . .	15.000	38.280	671	16	1	4	1	325	—	2193	4800		

16.	Prokuratorji Generalnej	4.400	4.926	61	—	1	1	—	—	80	2400	1800
17.	Najwyższego Trybunału Administr.	3.000	5.000	14	—	—	1	—	—	—	—	—
18.	Sądu Najwyższego	1.000	6.000	15	3.000	—	1	1	—	—	—	—
19.	Komisji Kodyfikacyjnej	2.000	3.000	25	—	—	—	1	—	—	—	—
20.	Dyr. Państw. Zbiorów Sztuki . . .	2.000	8.756	36	1.000	—	1	1	—	—	—	800
21.	Warszaw. Urzędu Wojewódzkiego	7.600	2.782	20	—	—	1	—	—	—	—	—
22.	Dyr. Kolei Państw. w Warszawie	2.500	1.200	25	—	1	1	—	—	—	—	—
23.	» Monopolu Spirytusowego . . .	21.000	3.000	54	—	1	1	—	—	1094	1809	—
24.	» Tytoniowego	19.000	2.300	70	145	1	—	—	—	780	1025	720
25.	Banku Polskiego	5.100	5.000	70	—	1	2	—	—	—	—	—
26.	Państw. Banku Rolnego	5.800	6.696	60	739	1	1	—	—	194	1936	—
27.	Banku Gospodarstwa Krajowego . .	5.000	3.700	61	—	1	1	—	—	—	—	—
28.	P. K. O.	18.000	1.400	58	—	1	1	—	—	—	—	—
29.	Państw. Instytutu Geologicznego . .	4.000	22.500	560	—	1	1	1	32	300	4000	—
30.	» » Meteorologicznego	8.000	6.495	228	—	—	1	—	74	400	—	—
31.	Centr. Biura Hydrograficznego . .	1.000	5.400	68	—	—	1	—	28	—	—	—
		351.770	535.946	4.848		17	53	29				

U W A G I:

I. W rybryce 3 cyfry **podkreślone** oznaczają ilość dzieł, inne ilość tomów.

II. W rubrykach 5, 9, 10, 11, 12 podane tylko cyfry, otrzymane w odpowiedzi na ankietę.

III. Dane zestawienia odnoszą się do 1932/33 r.

IV. Zestawienie stanowi załącznik do pracy E. Czajkowskiego *Biblioteki Urzędów Państwowych w Warszawie*, dla Komisji usprawnienia administracji publicznej przy Prezesie Rady Ministrów.

III. SPRAWY ZWIĄZKU BIBLIOTEKARZY POLSKICH

RADA ZWIĄZKU BIBLIOTEKARZY POLSKICH odbyła trzy posiedzenia w d. 9. I, 15. III i 22. IV b. r. Na pierwszym z nich Dyr. Wierczyński zreferował sprawę memorjału do Ministerstwa W. R. i O. P., wysłanego przez dyrektorów bibliotek uniwersyteckich w przedmiocie tabeli stanowisk i zaszeregowania personelu bibliotek szkół wyższych. Po szczegółowym omówieniu powyższego memorjału przez Dyr. Łysakowskiego Rada uchwaliła: 1) postarać się o odpowiednie artykuły w prasie, oświeclające stanowisko Związku B. P., 2) zwrócić się do dyrektorów bibliotek uniwersyteckich, aby rozwinęli działalność w tej sprawie na terenach uniwersyteckich, 3) starać się nawiązać łączność z Biurem Personalnym Ministerstwa W. R. i O. P. celem przeprowadzenia korektury zaszeregowania i tabeli stanowisk bibliotekarzy państwowych, oraz 4) wysłać odpowiedni memorjał do rektorów uniwersytetów. Skolei Dyr. Muszkowski zreferował dwa pisma nadesłane przez Komitet organizacyjny Koła lubelskiego Z. B. P., na które polecono sekretarzowi zredagować odpowiedź z wyjaśnieniem sprawy, o którą Komitet zapytywał. Następnie Dyr. Muszkowski omówił wyniki akcji, podjętej na zebraniu Komitetu Federacji w New Yorku, celem obniżenia cen czasopism niemieckich. Obniżka wynosi od 25 do 63⁰/₀. Uchwalono przesać odpisy wykazu cen do wszystkich zainteresowanych tem bibliotek. W końcu, po przedłożeniu przez Dra Pocięchę sprawozdania z działalności redakcji *Przeglądu Bibliotecznego* za ostatnie półrocze, w dyskusji nad sprawozdaniem podkreślono potrzebę poruszania w *Przeglądzie* spraw aktualnych i regularnego ukazywania się wydawnictwa przynajmniej kwartalnie, a w miarę możliwości nawet co miesiąc, następnie przywrócenia honorarjum autorskiego przynajmniej w formie odbitek artykułów dla autorów, oraz podjęcie starań o subwencję przedewszystkiem w Wydziale Bibliotek i w Wydziale Oświaty Pozaszkolnej Ministerstwa W. R. i O. P., ewentualnie także z innych źródeł n. p. bibliotek uniwersyteckich, bibliotek szkolnych i pokrewnych instytucyj. Ponadto zastanawiano się nad metodą pracy Związku B. P. i postanowiono postawić tę sprawę na porządku obrad jednego z najbliższych zebrań Rady Z. B. P. Referowania tej sprawy podjęli się Dyr. Muszkowski i Dyr. Czerwijowski.

Na posiedzeniu w d. 15. III b. r. Dr. Grycz przedstawił zmiany, jakie wprowadził do projektu okólnika Ministerstwa W. R. i O. P. w sprawie obowiązkowego egzemplarza bibliotecznego w wyniku dyskusji na poprzednim posiedzeniu Rady i otrzymanych opinij dyrektorów bibliotek. Najważniejsze są: obowiązek bibliotek okręgowych nadsyłania Instytutowi Bibliograficznemu co dwa tygodnie bibliografii regionalnej, oraz zalecania bibliotekom okręgowym, aby ograniczyły wypożyczanie do domu oraz wcielanie do bibliotek podręcznych egzemplarzy obowiązkowych, które mają mieć charakter pomników polskiej

produkcji wydawniczej. W wyniku dyskusji wyrażono życzenie, by zainteresować się tem, co się dzieje z egzemplarzami przesyłanymi władzom administracyjnym I instancji i dążyć do spowodowania rozdziału tych egzemplarzy pomiędzy biblioteki Pomorza i Śląska, oraz biblioteki fundacyjne w Warszawie.

Następnie Dr. Grycz omówił wprowadzenie w życie nowych przepisów alfabetycznego katalogowania, a w szczególności przekształcenie katalogu i dostosowanie go do nowych przepisów oraz stosunek nowych kart katalogowych do kart dawnego typu. W tej sprawie postanowiono odbyć jeszcze jedno posiedzenie Rady ze współudziałem dyrektorów bibliotek po wakacjach. Ponieważ Dr. Grycz zrezygnował z godności wiceprzewodniczącego Rady, wyrażono mu podziękowanie za dotychczasową współpracę, a wobec bliskiego terminu Ogólnego Zebrania Delegatów Kół, postanowiono nie wybierać zastępcy przewodniczącego.

Imieniem Komisji Bibliotek Szkół Wyższych złożył Dyr. Wierczyński następujące sprawozdanie: W okresie sprawozdawczym prace Komisji szły w dwóch zasadniczych kierunkach. Wynikiem ich są dwa projekty, z których jeden opracował p. dr Smolka «O regulaminie bibliotecznym», a drugi Dyr. Łysakowski «O ujednoczeniu sprawozdań rocznych bibliotek uniwersyteckich». Jak z powyższego wynika Komisja opracowuje obecnie sprawę przeprowadzenia we wszystkich bibliotekach wspólnoty urzędowania ułatwiającej pracę bibliotekarzom, orientację czytelnikom oraz wystąpienie na zewnątrz bibliotekom. Prace te są jeszcze w toku, definitywne ukończenie ich wymaga jeszcze sporo czasu, każda bowiem biblioteka przez swego referenta opracowuje uzupełnienia, wzgl. niewątpliwie poda pewne zmiany do obu projektów. Poszczególne dezydryaty trzeba będzie uwzględnić wzgl. uzgodnić, poczem regulaminy i t. p. będą mogły wejść w życie.

W dyskusji Dr Grycz podkreślił konieczność opracowania sposobu współpracy i zaznaczył, że ma zamiar odpowiedni regulamin opracować; ze swej strony pragnie ściśle współpracować z czynnikiem fachowym, t. j. Radą Związku B. P., której na jednym z najbliższych zebrań zreferuje swoje zamierzenia na przyszłość.

Dyr. Łysakowski złożył sprawozdanie imieniem Komisji Wydawniczej. Do Komisji została dokooptowana p. Dr Hleb-Koszańska, która objęła sekretarjat. Komisja ma zadanie wydawania dzieł z zakresu bibliotekarstwa, oraz opinjowanie wydawnictw bibliologicznych.

Zadaniem aktualnym jest przygotowanie projektu podręcznika bibliotekarskiego i w związku z tem Kom. Wydawnicza przedstawiła odpowiedni wniosek. Projektowany podręcznik powinien posiadać przeznaczenie praktyczne jako pomoc w przygotowaniu się do egzaminu bibliotekarskiego na stanowisko bibl. II. kategorii; jednocześnie powinien być lekturą wprowadzającą w całość bibliotekarstwa. Jako podręcznik-instrukcja powinien formułować przepisy według polskiej praktyki bibliotekarskiej, w wypadkach rozbieżności dróg praktycznych podać

wać przepisy alternatywne, z oceną wartości każdej z metod. Przy opracowaniu podręcznika należałoby skorzystać z istniejącego dzieła polskiego *Podręcznik dla kierowników bibliotek wojskowych*, przejmując niektóre rozdziały w całości i uzupełniając go nowymi zdobyczami wiedzy bibliotekarskiej. Otwartą jest kwestja, czy uwzględnić również biblioteki publiczne ze względu na to, że opracowuje się podobno podręcznik dla tego typu bibliotek przy współudziale Poradni Bibliotecznej. Autorstwo podręcznika mogłoby być jednostkowe, albo ewentualnie wspólne, wydałby go Związek B. P. Jako autorów Komisja proponuje Dyr. Łodyńskiego i p. Marię Dąbrowską, o ile podręcznik miałby obejmować również biblioteki publiczne. W dyskusji zdania były podzielone co do formy opracowania, czy podręcznik-instrukcja, czy też podręcznik samouka, napisany żywo i obszernie. W wyniku dyskusji postanowiono zwrócić się do Dyr. Łodyńskiego z propozycją podjęcia się opracowania podręcznika, przyczem autor przedłożyłby plan Komisji Wydawniczej i Radzie Zw. do zaakceptowania. Ponadto upoważniono Prezydium Rady Zw. B. P. do wyszukania autora na wypadek, gdyby Dyr. Łodyński nie podjął się opracowania podręcznika. Następnie Dyr. Muszkowski referował sprawy Zjazdu Bibliotekarzy w Hiszpanji w roku 1935 i w związku z tem postanowiono poczynić starania, by na ten Zjazd wyjechała delegacja polska. W związku z wystawą bibliotekarską w Chinach uchwalono powierzyć zorganizowanie działu polskiego Dyr. Ryglowi, który zastrzegł się, że da odpowiedź dnia 16. III., czy się podejmie.

Sprawę zatargu pomiędzy p. Des Loges a Kołem Lwowskiem Z. B. P. zreferował sekretarz Rady. W wyniku dyskusji uchwalono następujący wniosek: «Rada Związku B. P. zastrzegając się kategorycznie przeciwko krytyce swoich uchwał w formie jaką zastosowało Koło Lwowskie, uważa sprawę zatargu pomiędzy Kołem Lwowskiem Z. B. P. a p. Des Loges na terenie Rady Z. B. P. za wyczerpaną i pozostawia Kołu wolną rękę w poruszeniu jej na Ogólnem Zebraniu Delegatów Kół w punkcie «Wnioski Kół».

Termin Dorocznego Ogólnego Zebrania Delegatów wyznaczono na dzień 22 kwietnia 1934.

Wkońcu uchwalono przesunąć Zjazd Bibliotekarzy Polskich na rok 1936, wobec Zjazdu międzynarodowego w Hiszpanji w r. 1935.

Na posiedzeniu w dniu 22. IV. b. r. postanowiono przyjąć następujące przysłane przez Dyr. Łysakowskiego na piśmie poprawki do sprawozdania Komisji Wydawniczej: 1) Komisja postanowiła, aby z zasady omawiać różne metody rozwiązania poszczególnych zagadnień bibliotecznych, a nawet ewentualnie dawać równoległe rozdziały dla bibliotek naukowych i bibliotek oświatowych. 2) Podręcznik ma łączyć instruktywność z omawianiem problemów i różnych możliwości ich rozwiązania. 3) Przy współudziale Poradni Z. B. P. przygotowuje się podręcznik dla bibliotek oświatowych. Należy dążyć do wspólnego

podręcznika dla obu typów bibliotek. 4) Do ewentualnego wyszukania innego autora upoważniono Prezydium Rady na wniosek Komisji Wydawniczej. Przed przystąpieniem do odczytania sprawozdania Rady za r. 1933/34 Dr Smolka złożył imieniem Koła Lwowskiego następujące oświadczenie:

«Wobec uchwały Rady z dnia 15 marca b. r. w sprawie zatargu między Zarządem Koła Lwowskiego a p. Dr Des Loges, członkiem tego Koła, Zarząd Koła we Lwowie stwierdza:

1. że nie on oddał sprawę tego zatargu do załatwienia Radzie i że stoi w tej sprawie na stanowisku, wyrażonem w swej uchwale z dnia 12 lutego 1934, którą uważa za ostateczną.

2. że krytyka Zarządu Koła wyrażona w liście do Rady z dnia 21 lutego 1934 zwracała się jedynie przeciwko formalnym stronom postępowania Prezydium Rady, które poprzedziło tę uchwałę, tudzież zbyt ogólnemu sformułowaniu tej uchwały, przekraczającemu zakres szczegółowego wypadku, którego uchwała dotyczy.

3. że wobec tego, iż uchwała Rady z dnia 15 marca 1934 nie zaprzeczyła faktom, przytoczonym w powyższej krytyce, Zarząd Koła nie uważa za stosowne poruszać tej sprawy na Walnem Zebraniu Delegatów Kół».

Dyskusję nad tem oświadczeniem postanowiono przesunąć na posiedzenie Rady w dniu 23 kwietnia. Odczytany przez Dyr. Muszkowskiego projekt sprawozdania Rady Zw. B. P. przyjęto przy nowem sformułowaniu ustępu o artykule Dyr. Wierczyńskiego w sprawie zaszeregowania urzędników państwowych i umieszczenia w tabeli stanowisk. Równocześnie na wniosek Dyr. Wierczyńskiego postanowiono artykuł ten do *Przeglądu Bibliotecznego* przerobić kolegiąlnie. Z powodu nieobecności Dr Pocięchy sprawozdanie Redakcji *Przeglądu Bibliotecznego* odczytał Dr Niezgoda. Sprawozdanie przyjęto z poprawką wyżej wspomnianego artykułu Dyr. Wierczyńskiego. Skolei p. Żórawska złożyła sprawozdanie imieniem Komisji Rewizyjnej stawiając wniosek, by Rada jak i Redakcja *Przegl. Bibl.* robiły zamknięcie rachunkowe na dzień 31 grudnia każdego roku. Wniosek przyjęto.

Następnie Dr Niezgoda odczytał wniosek Koła Lwowskiego w sprawie zmiany statutu, oświadczaając się przeciw popieraniu tego wniosku z tego względu, że zmiana statutu pociąga za sobą koszty, a po drugie zmiany proponowane nie są tak ważne, by statut obecnie zmieniać. Po dyskusji postanowiono przystąpić do przygotowania materiału do zmiany statutu, przyczem na terenie Rady ma być załatwiona ta sprawa do dnia 1 stycznia 1935 r. Następnie Dr Niezgoda odczytał dwa wnioski Koła Warszawskiego, jeden w sprawie *Przeglądu Bibliotecznego*, formułujący zasady ustalone już częściowo na jednym z posiedzeń Rady i w sprawozdaniu rocznem *Przeglądu Bibliotecznego*, drugi polecający Radzie wstawienie do porządku obrad Ogólnego Zebrania Delegatów oprócz spraw administracyjnych referatu o zagadnieniach związanych z bibliotekarstwem. Wnioski te postanowiono przedłożyć Ogólnemu Zebraniu Delegatów bez żadnych komentarzy.

IV. Z RUCHU BIBLIOTEKARSKIEGO

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI KOŁA POZNAŃSKO-POMORSKIEGO Z. B. P. za czas od 30. III. 1933 — 27. III. 1934. Zarząd, wybrany na ostatniem Walnem Zebraniu Koła dnia 29. III. 1933 r. kooptował na pierwszym posiedzeniu dnia 5 maja 1933 r. następujących członków Koła: p. Dr Dobrzyńską-Rybicką, p. Kutznerównę oraz p. Dyr. Mocarskiego; nadto wszedł w skład Zarządu jako przewodniczący utworzonej Sekcji Wystawowej ks. Dyr. Majkowski. Wobec tego, że p. Kutznerówna wyboru nie przyjęła, a ks. Dyr. Majkowski zgłosił niebawem swoją rezygnację z powodu wyjazdu zagranicę, przedstawiał się skład Zarządu w roku sprawozdawczym, jak następuje: przewodniczący — Dyr. Dr Stefan Wierczyński, zastępca przewodniczącego — Dyr. Dr Andrzej Wojtkowski, sekretarz — Dr Bożenna Szulc-Golska, skarbnik — Władysława Wróblewska, gospodarz Mgr. Jan Baumgart oraz członkowie Dr Ludwika Dobrzyńska-Rybicka i Dr Ludwik Mocarski.

W okresie sprawozdawczym odbyło się 15 zebrań Koła; z tego 1 Walne Zebranie, 6 zebrań referatowych, 7 zebrań Zarządu oraz 1 zebranie połączone z wycieczką, celem zwiedzenia Zakładów Drukarskich Drukarni i Księgarni św. Wojciecha, z okazji Tygodnia Książki Polskiej.

Zebrania referatowe odbyły się w następującym porządku chronologicznym: 1. 12. V. 1933. Mgr. Jan Baumgart «Katalog systematyczny a przedmiotowy». Obecnych 19 osób. 2. 10. XI. 1933. Dyr. Andrzej Wojtkowski «Biblioteka Kasyna Gostyńskiego». Obecnych 18 osób. 3. 4. XII. 1933. Mgr. Tadeusz Ziołkowski «Z aktualnych zagadnień bibliotekarskich». Obecnych 11 osób. 4. 23. I. 1934. Dr Zofja Kawecka «O bibliotekach jugosłowiańskich». Obecnych 12 osób. 5. 27. II. 1934. Mgr. Jan Baumgart «Kilka zasadniczych zagadnień bibliotekarskich» (według dzieła Milkaua). Obecnych 18 osób. 6. 30. III. 1934. Mgr. Jan Miśkowiak «O katalogu centralnym czasopism zagranicznych». Obecnych 13 osób.

Z ważniejszych spraw, któremi się Zarząd zajmował należy wymienić:

1. Sprawa Kasy Samopomocowej dla członków Związku Bibliotekarzy.
2. Sprawa udziału bibliotekarzy w Tygodniu Książki Polskiej.
3. Sprawa ochrony interesów bibliotekarzy w związku z nową ustawą uposażeniową.
4. Sprawa zorganizowania wystawy książki francuskiej.

Ad. 1. W sprawie Kasy Samopomocowej opracowano dwa referaty na specjalne zebranie Zarządu, poczem po szczegółowem rozpatrzeniu przekazano sprawę w formie odpowiedniego wniosku Radzie Związku Bibliotekarzy Polskich.

Ad. 2. Szczególnie żywą była działalność Koła Poznańsko-Pomorskiego podczas Tygodnia Książki Polskiej (od 26. XI. — 3. XII.

1933). Dyr. Wierczyński objął przewodnictwo Komitetu Wojewódzkiego Tygodnia Książki Polskiej, radca Zaleski pełnił funkcje zastępcy przewodniczącego, p. Marja Golska prowadziła kasowość Komitetu Wojewódzkiego. Dyr. Wojtkowski przewodniczył Komisji Wystawowej, której sekretarzem był Mgr. Baumgart. P. Dr Szulc-Golska kierowała organizacją Retrospektywnej Wystawy Pięknej Książki Polskiej. W pracy pomagali liczni bibliotekarze i liczne bibliotekarki. Nadto p. Dr Kawecka, Dr Szulc-Golska, Dr Posadzy oraz Mgr. Baumgart wygłosili 5-minutowe wykłady radjowe; Dyr. Wojtkowski i Dr Koller odpowiednio odczyty w ogólnym wieczorze, poświęconym książce. Radca Zaleski wygłosił referat p. t. «Książki w pracowni J. Kasprowicza». Odczyt odbył się w Muzeum, w którym mieści się księgozbiór Kasprowicza.

Również czynny udział wzięli członkowie Koła w Bydgoszczy. Dr Bełza piastował godność wiceprzewodniczącego Komitetu miejscowego. Za jego głównie staraniem urządzono szereg imprez, między innymi «Godzinę żywej książki», «Wystawę książki polskiej» w Muzeum Miejskim oraz «Poranek Sienkiewiczowski», na którym wygłosił odczyt «O literaturze polskiej».

W Kórniku w pracach Tygodnia Książki Polskiej wzięła żywy udział Mgr. Fieduszkówna.

Ad. 3. Wiele starania poświęcono sprawom zawodowym bibliotekarzy w związku z nowym zaszeregowaniem urzędników państwowych. Nowa ta ustawa dotknęła ogół bibliotekarzy tak materialnie, jak moralnie. Nawiązano kontakt z posłami, a mianowicie z Dr Jeszkiem, Dr Surzyńskim i p. Jaworską, których proszono o interwencję u kompetentnych czynników. Zarząd Koła w osobach przewodniczącego Dyr. Wierczyńskiego oraz sekretarki Dr Szulc-Golskiej otrzymał zapewnienie poparcia sprawy. Jednakowoż wszelkie wysiłki skierowane do odpowiednich władz dotychczas nie wydały pomyślnych rezultatów.

Ad. 4. W ostatnim czasie zajmowano się sprawą zorganizowania wystawy książki francuskiej. Utworzono specjalny Komitet. Praca znajduje się w stadium przygotowawczym.

Ilość członków na początku okresu sprawozdawczego wynosiła 46 osób, ubyło w ciągu roku sprawozdawczego 8 członków; przybyło 3 członków. Obecna liczba członków wynosi 41 osób.

Dochody Koła w roku sprawozdawczym wynosiły 624·04 zł., a rozchody Koła 590·44 zł. Pozostaje saldo na rok sprawozdawczy 1934/5 = 33·60 zł.

Na Walnym Zebraniu w dniu 27 marca 1934 wybrano nowy Zarząd w następującym składzie:

Przewodniczący — Dyr. Dr Stefan Wierczyński, zastępca przewodniczącego — Dyr. Dr Andrzej Wojtkowski, sekretarz Mgr. Jan Baumgart, skarbnik Mgr. Jan Miśkowiak, gospodarz Dr Dobrzyńska-Rybicka.

Ś. P. PROF. STANISŁAW PTASZYCKI, pierwszy dyrektor biblioteki Uniwersyteckiej w Wilnie, (ur. w r. 1853) zmarł 20. XII. 1933 r. Ku uczczeniu Jego pamięci urządziło Wileńskie Koło Związku Bibliotekarzy Polskich uroczysty wieczór 8-go marca 1934 r. W gmachu Biblioteki Uniwersyteckiej zebrało się około 90 osób, w tem rodzina Zmarłego; J. M. Rektor U. S. B. i profesorowie; publiczność, wśród której sporo b. uczniów prof. Ptaszyckiego; członkowie Koła. Wieczór wypełniło sześć przemówień. W zagajeniu Dr A. Łysakowski scharakteryzował ogólnie osobistość ś. p. Ptaszyckiego oraz jego prace na stanowisku dyrektora Biblioteki Wileńskiej — w słowach następujących:

«Wpatrując się w postać ś. p. prof. Stanisława Ptaszyckiego, dostrzegamy — ogrom pracy. Działalność rozległą w czasie 80-letniego życia i w przestrzeni kilku ośrodków — Petersburga, Wilna, Lublina, Warszawy. W tych formach zewnętrznych rozwijała się różnorodna treść, wielostronna twórczość. Uczony badacz, autor dzieł historycznych i historyczno-literackich, wydawca źródeł, bibliograf — napisał ok. 120 dzieł i utworów; ale jest także działaczem społecznym i organizatorem służby państwowej; wreszcie — w syntezie teorii z praktyką — występuje jako działacz naukowy: w linii dydaktycznej — nauczyciel, wizytator szkół, profesor uniwersytetów, w dziedzinie kustosji zbiorów kulturalnych — bibliotekarz i archiwista.

Ś. p. Ptaszycki należał do ubiegającego pokolenia, którego żywot losy polityczne przedzieliły w wysokiej pełni wieku. Mając 65 lat powraca z Rosji, gdzie tworzył prace o Polsce i dla Polaków, aby jeszcze lat 15 pracować w Polsce i — co niezawsze przedtem było możliwe — w polskiej mowie. Było prawie koniecznością psychologiczną i dziejową, że Ptaszycki oparł się o Wilno. Subiektywnie wiodła go tu pewnie tęsknota wspomnień gimnazjalnych. Dziejową misją Wilna było stać na granicy Zachodu i Wschodu: a przeto dla Polaków, wracających po r. 1918 do Polski, Wilno — ta wysunięta placówka — stanowiło postój naturalny, nieraz trwałe. Dlatego Wilnianie zapragnęli uczcić ś. p. St. Ptaszyckiego, który tu zadzierzgnął swą pracę po powrocie. Wykłady na U. S. B. były jego funkcją poboczną, główną zaś — dyrektura Biblioteki Uniwersyteckiej. I dlatego Wileńskie Koło Z. B. P. zorganizowało niniejszy wieczór.

Już w styczniu 1919 r. tymczasowy Senat Uniwersytetu Wileńskiego powołuje Ptaszyckiego na dziekana Wydziału Filozoficznego. Wkrótce z tego zrezygnował i zajął się innem w Wilnie zadaniem. Zarząd Cywilny Ziem Wschodnich w porozumieniu z Min. W. R. i O. P. wzywa Ptaszyckiego, podówczas dyrektora Archiwum Państwowego w Lublinie, do objęcia stanowiska dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej na r. 1919/20. Towarzyszy temu ważna opinia ówczesnego rektora U. S. B. prof. M. Siedleckiego (z 19. IX. 1919), że Ptaszycki «z dawnych lat zna... Bibliotekę Wileńską i jest jednym z nie-

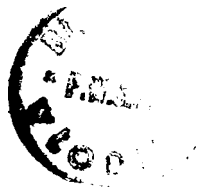
wielu, którzy mogą ją doprowadzić do porządku». Dnia 21. sierpnia nastąpiło podjęcie pracy w B-ce przez dyrektora. Kierownictwo to trwało krótko, niespełna 11 miesięcy, bo 9 lipca 1920 opuszcza Ptaszycki Wilno, aby już więcej tu nie powrócić. Lecz — zważmy, że był to pierwszy dyrektor B-ki Uniw. w oswobodzonej Polsce. Pierwszeństwu takiemu przypada nie tylko większy ilościowo nakład pracy, ale i jakościowo te zadania różnią się od późniejszych, są nie raz jedyne i niepowtarzalne. Uroczyste otwarcie Biblioteki 20. XI. stanowiło początek codziennego trudu. Ptaszycki poczynił pierwsze zasadnicze kroki, zmieniające dawną publiczną bibliotekę rosyjską na nową polską bibliotekę uniwersytecką. Dbał o zgromadzenie literatury. Jego staraniom zawdzięcza B-ka nabycie bogatej naówczas kolekcji bibliografji; jakaż musiała być radość, gdy ze skrzyń wyjmowano pierwszy w Wilnie pełny egzemplarz Estreichera... Równocześnie rozpoczął Ptaszycki porządkowanie pozostawionych w nieładzie dawnych katalogów i zaprowadził nowe. Utworzył zbiór podręczny z około 3.000 t., aparat niezbędny, którego B-ka przedtem wcale nie miała. Zorganizował tymczasową Czytelnię Profesorską i Czasopism. Okres 11 miesięcy wypełniony był pracą organizacyjną po brzegi.

Jak wysoko Senat U. S. B. cenił tę pracę, świadczyć o tem może rektorskie podziękowanie, skierowane do dyr. Ptaszyckiego 18. XI. 1920: «Bez wątpienia do rozwoju Uniwersytetu, który, po latach nieczynności, na nowo rozpoczął działalność, praca JWPana niezmiernie wydatnie się przyczyniła. W tych trudnych warunkach zdołał JWPan rozpocząć i bardzo znacznie posunąć nie tylko prace około uporządkowania dawnego księgozbioru, lecz także około ożywienia go nowemi nabytkami. Włożył JWPan całą dobrą wolę swoją i ogromną umiejętność fachową w pracę, dla dobra Uniwersytetu i Społeczeństwa. Za ten trud i serdeczne dobre chęci Uniwersytet, nie rezygnując z dalszej pomocy JWPana, będzie Panu zawsze szczerze wdzięcznym». Lecz jeszcze silniej o uznaniu świadczy fakt udzielenia Ptaszyckiemu przez Uniwersytet zgody na roczny urlop w okresie 1920/21, umożliwiający mu prace w Lublinie, oraz wniosek o mianowanie go dyrektorem Biblioteki Wileńskiej od r. 1921/22. Tymczasem jednak wszedł Ptaszycki w Lublinie, jako dyrektor Archiwum, profesor i wicerektor Uniwersytetu, w prace archiwalne, wykładowe i wydawnicze, które go tam trwale zatrzymywały... Wtedy rozminęły się dzieje dyrektora Ptaszyckiego i Biblioteki Uniwersyteckiej w Wilnie.

Rozległą działalność tej osobistości — przed tym najbliższym nam odcinkiem wileńskim i po nim — zobrazują następne przemówienia. Trafnie się składa, że wspomnienia te rozbrzmiewają w tych samych murach, w których ś. p. Ptaszycki dawno był uczniem gimnazjalnym, — niedawno gospodarzem».

Po zagajeniu Dra Łysakowskiego wygłosił przemówienie prof. St. Kościółkowski imieniem Uniwersytetu St. Batorego i Towarzystwa

Przyjaciół Nauk w Wilnie. Następnie: kustosz St. Lisowski podał życiorys ś. p. Ptaszyckiego i przedstawił jego prace biblijologiczne¹; ks. prof. I. Świrski podzielił się wspomnieniami osobistymi o zmarłym — z terenu Akademii Duchownej Rz.-Kat. w Petersburgu²; prof. H. Łowmiański omówił twórczość historyczną i historyczno-literacką; prof. R. Mienicki działalność archiwalną ś. p. Ptaszyckiego. Pokaz prac jego na czas uroczystości urządził kust. Lisowski³.

¹ Por. artykuł w *Słowie*, Wilno, 1934, Nr. 13.

² Przemówienie druk. w *Słowie*, Nr. 67.

³ Sprawozdania z wieczoru zob. *Słowo*, Nr. 66 i *Kurjer Wileński*, Nr. 66.

PRACE BIBLIOTECZNE KRAKOWSKIEGO KOŁA ZWIĄZKU BIBLIOTEKARZY POLSKICH

- Nr. I. *Inwentarz inkunabułów bibliotek polskich*. Serja pierwsza zebrana przez KAZIMIERZA PIEKARSKIEGO. Kraków MCMXXV. Cena Zł 9.—.
- Nr. II. *Porównanie polskich przepisów katalogowania* zestawił JÓZEF GRYZ. Kraków MCMXXVI. Cena Zł 9.—.
- Nr. III. *Nowoczesne bibliotekarstwo wojskowe* napisał MARJAN ŁODYŃSKI. Kraków MCMXXVII. Cena Zł 7.—.
- Nr. IV. *Sigla codicum manuscritorum qui olim in Bibliotheca publica Leninopolitana extantes nunc in Bibliotheca Universitatis Varsoviensis asservantur*. Kraków MCMXXIX. Cena Zł 5.—.
- Nr. V. *Porównanie zagranicznych przepisów katalogowania* zestawił JÓZEF GRYZ. Kraków MCMXXX. Cena Zł 8.—.
- Nr. VI. *Indeks korespondencji Józefa Ignacego Kraszewskiego przechowywanej w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej* zestawił ADAM BAR. Kraków MCMXXIX. Cena Zł 12.—.

Członkowie Związku Bibliotekarzy Polskich oraz Towarzystw Bibliofilskich zrzeszonych w Radzie Bibliofilów, otrzymują wydawnictwa Krakowskiego Koła Związku Bibliotekarzy Polskich po cenie niższej o 33% za zgłoszeniem się wprost do Sekretariatu Koła: Kraków, Biblioteka Jagiellońska, ul. św. Anny 12.

GEBETHNER I WOLFF

KSIĘGARNIA I SKŁAD NUT

FILJA W KRAKOWIE — RYNEK GŁÓWNY L. 23

SORTYMENT NAUKOWY POLSKI I ZAGRANICZNY
PRENUMERATA CZASOPISM NAUKOWYCH
SKŁAD GŁÓWNY WYDAWNICTW POLSKIEJ
AKADEMJI UMIEJĘTNOŚCI

W ADMINISTRACJI KSIĘGARNI

BIBLIOFIL POLSKI

ANTYKWARJAT TOW. MIŁOŚNIKÓW KSIĄŻKI

ANTYKWARJAT NAUKOWY

STARE DRUKI SLAVICA I POLONICA

NA ŻĄDANIE WYSYŁA SIĘ KATALOGI I «WIADOMOŚCI
ANTYKWARSKIE BIBLIOFILA POLSKIEGO»

MECHANICZNA FABRYKA PUDEŁEK

„KARTON“

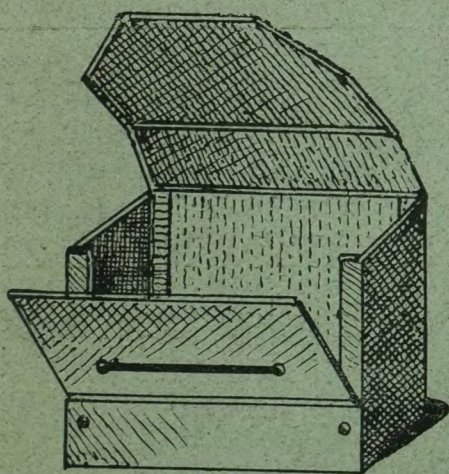
WARSZAWA, WOLSKA 75 — TEL. 649-35

DOSTAWCA

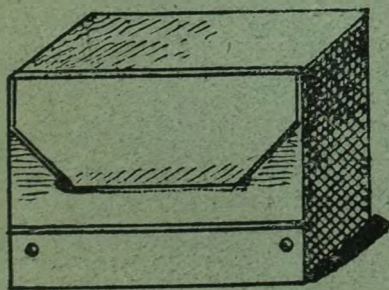
CENTRALNEJ BIBLIOTEKI WOJSKOWEJ, BIBLIOTEKI RAPPERSWILSKIEJ, BIBLIOTEKI UNIWER-
SYTECKIEJ W POZNANIU I WIELU INNYCH

POLECA

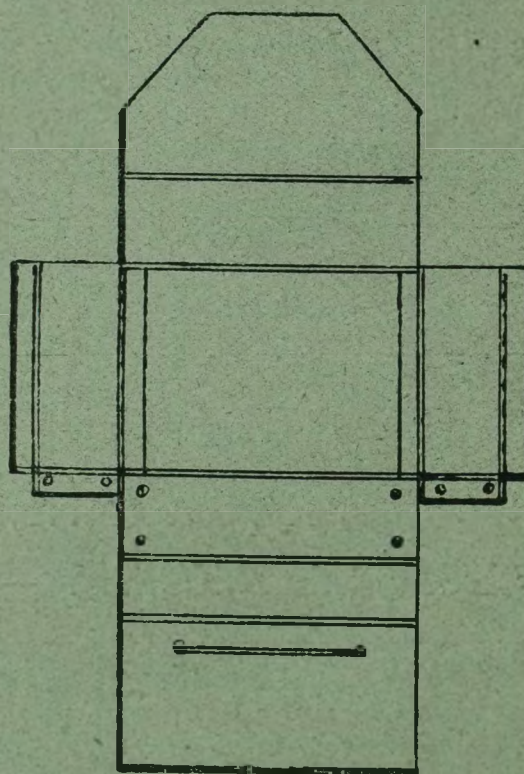
SPECJALNE PUDEŁKA NA
BROSZURY I ULOTKI DLA
UŻYTKU BIBLIOTEK, WYKO-
NANE Z BRONZOWEJ PRASO-
WANEJ TEKSTURY. SĄ PRAK-
TYCZNE I TRWAŁE I NADAJĄ
SIĘ DO CZĘSTEGO UŻYTKU.

ZŁOŻONE

ZAMKNIĘTE

ROZWARTE

WYMIARY PUDEŁEK
SĄ NASTĘPUJĄCE:

	Di.	Szer.	Wys.
N 1	21	9	15
N 2	26	10	20
N 3	35	11	25
N 4	40	5	26
N 4	40	22	26